

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Marie Zimová

Možnosti zaměstnání osob bez domova

The Employment opportunities for homeless people

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Šťastná, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne, 21. 12. 2017

.....

Bc. Marie Zimová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mé vedoucí práce, paní PhDr. Jaroslavě Šťastné, Ph.D. za její vstřícné vedení, podporu a trpělivost.

Poděkování též patří všem organizacím a respondentům, s nimiž jsem při výzkumu spolupracovala a kteří mi velice ochotně poskytli cenné rozhovory.

Klíčová slova (česky)

Bezdomovectví, Osoby bez domova, Sociální fungování, Sociální vyloučení, Socializace, Nezaměstnanost, Sociální služby, Sociální práce, Pomoc, Integrace

Klíčová slova (anglicky)

Homelessness, Homeless people, Social Work, Social Exclusion, Socialization, Unemployment, Social Services, Social Work, Help, Integration

Abstrakt (česky)

Diplomová práce pojednává o problematice integrace osob bez domova na pracovní trh. Lidé žijící na ulici ztrácí po určité době pracovní návyky, sociální kontakty a motivaci pro změnu své situace.

Hlavním cílem práce je zmapovat možnosti integrace lidí bez domova na pracovní trh a pokusit se tak o návrat do běžného života. Jelikož však jejich možné integrování stojí na mnoha aspektech, zkoumá tato práce taktéž míru motivace dotazovaných osob a překážky, jež jim, v případném hledání zaměstnání, brání.

První část práce je tvořena teoretickým ukotvením dané problematiky s důrazem na vysokou míru desocializace osob bez domova a obtížemi při procesu změny. Zaměřuje se rovněž na možné způsoby pomoci a podpory při hledání zaměstnání a to jak ze strany státu, tak i nestátních organizací. Teoretickou část pak uzavírá kapitola s popisem čtyř nestátních organizací, zaměřující se na zaměstnávání osob bez domova.

Sběr dat byl prováděn na základě kvalitativního výzkumu, a to ve formě 16 polostrukturovaných rozhovorů (4 rozhovory ve 4 zařízeních) s lidmi, v minulosti či aktuálně, žijícími na ulici a zaměstnanými v jedné ze čtyř organizací, jež ve své práci uvádím.

Empirická část mapuje důvody, díky nimž se dané osoby ocitly v takto těžké sociální situaci, co bylo hlavním impulsem pro hledání zaměstnání, jaké těžkosti je při jeho hledání doprovázely a zda jsou nyní se změnou spokojeni.

Výzkum přinesl 2 základní výsledky. Osoby bez domova je skutečně možné, i opětovně, zaměstnat, ovšem záleží to na mnoha faktorech, a to převážně na délce doby strávené na ulici. Navíc, podle legislativy, bezdomovec v ČR neexistuje, od čehož se následně odvíjí plno těžkostí spojených s návratem do normálního života.

Abstract (in English)

The following master dissertation deals with the issue of integration of homeless people to the labour market. People who live on the streets gradually lose their working habits, social contacts and motivation to change their situation. The main objective of this dissertation is to map the homeless people's chances of integration to the labour market and the way to try to bring them back to the ordinary life. Their possible integration depends on many aspects, therefore this dissertation considers a huge amount of motivation of the subjects asked and obstacles, which interfere in finding a job. First part of the dissertation is made of a theory with an emphasis on a high rate of desocialization of homeless people and the possible difficulties within searching for a job. It also focuses on considerable types of help and support whilst finding an employment for those people. That should come from different subjects – the government side and so from private organizations. The theoretical part is ending with a chapter describing four private organizations which focus on helping people, such as trying to find them a job. The collection of all data comes from a qualitative research, in form of sixteen structured interviews (four in each organization) with people currently living on the streets or with those, who have been employed in this sort of organisation, which I name in my dissertation. Empirical part focuses on reasons why all of those people ended up in such a severe situation. What was their main impulse to try find a job, which difficulties accompanied them while searching for a job and if they are satisfied with the change they have made. The research brought two basic results. People without a home are really capable, even repeatedly, employed, however, it depends on many factors, mostly on the length of time spent on the street. The second fundamental point is the fundamental gap in legislation, according to which the homeless is not exhausted in the Czech Republic, which then results in a lot of difficulties connected with the return to normal life.

Obsah

Úvod.....	9
1. Definice bezdomovectví a jeho typologie.....	10
2. Důvody bezdomovectví.....	11
3.1. Objektivní a subjektivní chudoba.....	12
3.2. Relativní a absolutní chudoba.....	13
4.1. Středověk.....	14
4.2. Bezdomovectví od počátku 19.století.....	14
4.3. Bezdomovectví po roce 1948.....	14
4.3.1 Bezdomovectví od počátku 90.let.....	15
4.4. Bezdomovectví v 21. století.....	16
6.1. Základní znaky osob bez domova.....	17
6.2. Způsoby obstarávání obživy.....	18
6.3. Využívání sociální pomoci.....	18
7.1. Aktivní politika zaměstnanosti.....	19
7.1.1. Rekvalifikace.....	21
7.1.2. Veřejně prospěšné práce.....	22
7.1.3 Společensky účelná pracovní místa.....	22
7.2. Pasivní politika zaměstnanosti.....	22
8.1. Listina základních práv a svobod.....	24
8.2. Zákon o sociálních službách.....	24
9.1 Sociální služby pro lidi bez domova.....	24
9.2. Jaké sociální služby je možné nabídnout bezdomovcům?.....	25
9.3. Sociální zařízení určená pro lidi bez domova.....	25
9.3.1 Nízkoprahová denní centra.....	25
9.3.2. Noclehárny.....	26
9.3.3. Azylové domy.....	26
9.3.4. Chráněné bydlení.....	27
9.3.5. Domy na půl cesty.....	27
9.3.6. Krizová lůžka.....	28
10.1. Občanské sdružení Naděje.....	29
10.2. Armáda spásy.....	29
10.3. Česká katolická charita.....	29
11.2. Nezaměstnanost.....	31

11.3. Návykové látky	32
11.3. Ztráta sociálních kontaktů	32
11.4. Ústavní pobyt	32
11.5. Duševní onemocnění.....	33
11.6. Sociální systém	33
11.7. Fungování úřadů	34
13.1 Terénní sociální práce	34
13.2 Sociální práce v rámci nízkoprahového centra	35
14.1 Pragulic	37
14.2 Nový Prostor	38
14.3 Kuchařky bez domova.....	39
14.4 Ježek a čížek.....	40
15. Vymezení výzkumných cílů.....	41
16. Výzkumná strategie a technika sběru dat.....	41
17.1 Pavla (34 let, základní vzdělání, Nový Prostor).....	44
17.2 Jaroslav (29, základní vzdělání, Nový Prostor).....	47
17.3 Radek (45, základní vzdělání, Nový Prostor)	51
17.4 Vlasta (57, základní vzdělání, Nový Prostor)	54
17.5 Václav (67, střední vzdělání s maturitou, Pragulic).....	57
17.6 Karim (45, základní vzdělání, Pragulic)	60
17.7 Helena (37, základní vzdělání, Pragulic)	63
17.8 Vojtěch (54, střední vzdělání s maturitou, Pragulic).....	66
17.9 Klára (28, střední vzdělání s výučním listem, Kuchařky bez domova)	69
17.10 Andrea (33, základní vzdělání, Kuchařky bez domova)	72
17.11 Petra (22 let, základní vzdělání, Kuchařky bez domova).....	75
17.12 Martina (29 let, základní vzdělání, Kuchařky bez domova)	78
17.13 Richard (40, střední vzdělání s maturitou, Ježek a čížek).....	81
17.14 Karel (36, střední vzdělání s výučním listem, Ježek a čížek)	84
17.15 Helena (29, základní vzdělání, Ježek a čížek).....	87
17.16 Markéta (21, základní vzdělání, Ježek a čížek).....	90
17.1 obecné zhodnocení	93
17.2. Důvody bezdomovectví	93
17.2.1 Drogy a alkohol.....	94
17. 3. (Ne)vyrovnanost se situací.....	95
17. 4. Motivace a potřeba změny	95

18. 1. Pomoc rodiny či přátel	97
18.2. Pracovní morálka	97
18.3. Úspěšnost při hledání zaměstnání	97
19. Spokojenost s aktuálním zaměstnáním	98
20. Souvislost mezi délkou doby strávenou na ulici a (ne)možným pracovním uplatněním.....	98
21. Diskuze.....	101
22. Závěr.....	103
23. Literatura.....	107

Úvod

Tato práce se bude primárně zabývat možnostmi zaměstnávání lidí bez domova a hypotézou, jestli je možné tímto způsobem docílit jejich reintegrace do společnosti. V centru pozornosti stanou i některé relativně nové projekty, jež tento cíl proklamují.

V úvodní teoretické části práce bude bezdomovectví definováno a zmíněny budou i nejčastější příčiny, jež k němu vedou. Ve spojitosti s tím bude jako další pojem rozebrán také výraz chudoba. Kam až sahá historie bezdomovectví? Od kdy lze hovořit o moderním bezdomovectví? To jsou rovněž otázky, na něž bude hledána odpověď. Pro pochopení problému je nutné zabývat se i reflexí bezdomovců v očích majoritní společnosti a subkulturou bezdomovců, jež často zahrnuje celou řadu bariér, které jim brání v tom, aby mohli ulici opustit. Sociální práce s bezdomovci má rovněž různé formy, jež budou v práci zmíněny, když nejdůležitější je rozdělení na terénní práce a sociální práce v rámci nízkoprahového centra.

Praktická část práce sestává z rozhovorů se 16 lidmi s bezdomoveckou zkušeností, na jejichž základě by mělo být možné poznat největší úskalí, s nimiž se musí potýkat, v souvislosti se zaměstnáváním, lidé bez domova. Zároveň bude v této souvislosti pojednána i činnost nových projektů jako Pragulic nebo Kuchařky bez domova. Jsou v něčem specifické? Mají podobné projekty vůbec svoje opodstatnění? To jsou jen některé z pestré palety otázek, na něž bude hledána alespoň částečná odpověď.

1. Definice bezdomovectví a jeho typologie

Pojem bezdomovectví je vymezován různými způsoby. V odborné literatuře se o bezdomovcích obvykle píše jako o osobách, které nemají přístřeší, jako o sociálně slabých nebo nepříznupůsobivých občanech. Zdůrazňuje se, že u bezdomovce probíhá vyloučení ze sociální, ale také z právní a fyzické domény. Ztráta přístřeší znamená ztrátu fyzického zázemí, současně chudoba bezdomovce vylučuje úplnou právní ochranu a jejich sociální nepříznupůsobivost je současně vylučuje ze sociální domény. (Marek a kol., 2012, s. 13)

Průdková s Novotným (2008, s. 10) hovoří o bezdomovci jako o člověku, jehož z různých příčin postihlo společenské vyloučení, a přišel o své bydlení, případně je jeho ztrátou bezprostředně ohrožen.

Z mého pohledu se jeví jako zásadní typologie bezdomovství, s níž přišla FEANTSA (European Federation of national organizations working with the homeless), což je organizace, jejímž hlavním úkolem je práce s bezdomovci. Ta rozdělila bezdomovce na osoby bez střechy nad hlavou, osoby bez bytu, osoby v nejistém bydlení a osoby v nevyhovujícím bydlení. (Haasová, 2011, s. 8)

Fitzpatricková přitom ve své práci rozlišila minimalistickou a maximalistickou definici bezdomovectví, kdy první podle ní upřednostňují vlády konkrétních států, druhá je naopak bližší různým neziskovým organizacím. Nezbyvá než souhlasit s jejím tvrzením, že ani jedno vymezení není ideální. Při ignorování minimalistické definice dochází k přerozdělení pomoci i mezi ty, kteří ji aktuálně nepotřebují. Naopak ignorace maximalistické definice má za následek, že jsou zanedbávána preventivní opatření, jež by zamezila růstu počtu lidí, kteří spí přímo na ulici. (Fitzpatricková, 2000, s. 18)

Z výše řečeného je patrné, že jakákoli definice bezdomovectví bude vždy do jisté míry problematická. Hradečtí (1996) přesto přišli s jistou typologizací bezdomovectví, a to na zjevné, skryté a potenciální bezdomovství. Lidé si pochopitelně nejčastěji povšimnou takzvaného zjevného bezdomovectví, s nímž se mohou setkat nejčastěji na nádražích, kde je možné mimo konkrétních jedinců potkávat někdy i celé rodiny. Autoři se shodují, že na tomto místě lidé nacházejí, co postrádají na ulici, tedy pocit sounáležitosti a relativního bezpečí, ale také možnost setkávat se s dalšími, sociálně vyloučenými, lidmi. Další kategorii představuje skryté bezdomovectví, kdy jsou pro tyto lidi příznačné především časté změny míst, kde přespávají. Jsou

jimi různé neobydlené domy, ale také sklepy, vraky automobilů, a alespoň zpočátku bývá častou možností i přespávání u známých. Tito skrytí bezdomovci rovněž nejeví nijak přehnaný zájem o sociální služby, a to z důvodu, že o ně nemají zájem nebo jich zkrátka využívat nechtějí. Řada z nich se za svoje postavení stydí, a proto se je snaží popírat a skrývat. Konečně potenciální bezdomovectví se týká lidí, kteří žijí v nejistých bytových podmínkách. K těm se počítají různé byty, jež jsou nevhodné k stálému pobytu kvůli nedostatečným hygienickým či prostorovým podmínkám, radí se sem i podnájem bez řádné smlouvy. K potenciálním bezdomovcům je možné počítat také řadu lidí, které čeká propuštění z výkonu trestu, odchod z dětského domova apod.

2. Důvody bezdomovectví

Existuje celá řada příčin bezdomovectví, kdy ke vzniku přispívají objektivní i subjektivní faktory. Objektivní faktory jsou takové, jež je možné považovat za důsledek společenského ovzduší a politiky konkrétního státu. Mezi bezdomovci se nachází mnoho nezaměstnaných lidí (Průdková, Novotný, 2008, s. 15). Podle výzkumů se nezaměstnanost nejvíce dotýká mladých lidí a osob zdravotně handicapovaných, lidí bez praxe, s nižším vzděláním, starých lidí a Romů. (Kodymová, Koláčková, 2005, s. 301)

Dalším objektivním faktorem, jenž zapříčiňuje bezdomovectví, je kupříkladu vysoká cena bytů, špatné zajištění do důchodového věku, ale i rozličné choroby. (Průdková, Novotný, 2008, s. 15)

Subjektivní faktory je posléze možné spojit s materiálními, osobnostními i vztahovými předpoklady. K materiálním předpokladům se řadí malý příjem, dluhy, nezaměstnanost a ztráta bydlení. Vztahové předpoklady jsou svázány s nekvalitním rodinným zázemím a vztahy v rodině. K nejvýznamnějším osobnostním předpokladům, jež mají významnou roli při vzniku bezdomovectví, patří celá řada tělesných a duševních poruch, psychiatrické nemoci, ale i různé patologické závislosti. (Průdková, Novotný, 2008, s. 16)

Vágnerová (2004) ve své práci z mého pohledu správně upozorňuje na fakt, že příčiny vzniku bezdomovectví jsou komplikovanější, přičemž je nelze redukovat na pouhé ekonomické faktory, nezaměstnanost nebo růst chudoby, ačkoli jim nelze upírat značný podíl. Zmiňuje se, v této souvislosti, o rozličných handicapech v somatické, psychické i sociální rovině, v nichž může být jednotlivec souhrnně postižen a limitován. Současně vidí důvody bezdomovectví

v dalších oblastech, a to v dysfunkčnosti nebo neexistenci primární rodiny, rozdílných sociálních zkušenostech, absenci sociálního zázemí, snížených nebo omezených kompetencích, ale i v nahromadění různých znevýhodnění.

Podle výzkumů představují značnou část bezdomovecké komunity lidé, kterým je méně než 26 let. Ti odcházejí na ulici z různých příčin. Jednou z nich může být potřeba svobody a nezávislosti i touha experimentovat se svým životem. Buď se jedná o výkyv v životním směřování, jenž je dočasného charakteru a přinese s sebou žádoucí zkušenost, nebo naopak dojde k odstartování postupného propadu, který jedinec neumí zvládnout. Odchod na ulici může být i důsledkem těžkých a často dlouhotrvajících problémů, na něž dotyčný reaguje únikem a rezignací na efektivnější řešení. (Vágnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 10)

Mladí lidé bývají běžně řazeni do kategorie takzvaných skrytých bezdomovců, což znamená, že sice tráví svůj život na ulici, ale ještě je není možné na první pohled odlišit od příslušníků většinové společnosti, protože se starají o svoji vizáž, také jejich chování nemusí být nijak nápadné. U mladých lidí existuje, což je důležitá teze pro tuto práci, větší naděje na změnu jejich stávajícího života. (Vágnerová, Csémy, Marek, 2013, s. 11)

3. Chudoba a její vymezení

Chudobu lze charakterizovat jako fenomén, který spojuje všechny bezdomovce. Udává se, že nejčastěji postihuje ty, kteří mají malou odolnost nebo jsou slabí. Podle některých teorií to v současné době vypadá, že dochází k prohlubování propasti mezi chudými a bohatými lidmi. Průdková a Novotný (2008) však s touto tezí nesouhlasí, protože chudoba podle nich představuje stav, kdy lidé nedokážou uspokojit své základní potřeby v takové míře, již společnost v daném období hodnotí jako minimální nebo nezbytně nutnou.

3.1. Objektivní a subjektivní chudoba

Existuje dvojí pojetí chudoby, a to subjektivní a objektivní. Subjektivní pojetí se opírá o hodnocení vlastní životní situace konkrétním jedincem nebo domácností. Toto pojetí nelze hodnotit jako dostatečně přesné, protože někteří lidé se samozřejmě cítí chudí, i když ve skutečnosti nejsou. Subjektivní koncept chudoby tudíž nemůže být využíván k určení objektivních hranic chudoby. Vypovídá spíše o subjektivních pocitech daného člověka než o skutečném stavu věci. (Krebs 2005, s. 87)

Objektivní pojetí se snaží vytýčit chudobu za pomoci faktorů, jež nezávisí na mínění těch, kteří si připadají jako chudí. V tomto ohledu zpravidla chudobu definuje stát, kdy mu dané koncepty dovolují, aby jasně rozdělil chudé od nechudých. (Krebs, 2005, s. 87)

Existuje několik používaných mír (konceptů) chudoby, přičemž v této práci budou zmíněny absolutní či relativní, přímé či nepřímé a expertní či konsensuální.

3.2. Relativní a absolutní chudoba

Relativní chudoba je tak definována jako chudoba, jež je stanovena s ohledem na životní úroveň většiny konkrétní společnosti. (Mareš, 1999, s. 111) Absolutní chudobu lze naopak vytýčit jako chudobu pod hranicí určenou životně důležitými minimálními potřebami. Absolutní chudoba je tedy svázána s nedostatečným množstvím prostředků, jež by měly sloužit k uspokojení základních životních potřeb. (Mareš, 1999, s. 112)

Přímé koncepty se opírají o měření chudoby až po transformaci příjmů do spotřeby. Nepřímé koncepty se zakládají na hodnocení disponibilního příjmu jedinců nebo domácností. (Mareš, 1999, s. 115-116)

Konečně preskriptivní koncepty definují charakteristiku chudých podle „expertních odhadů“, zatímco konsensuální koncepty se opírají o shodu společnosti v tom, kdo může být považován za chudého a kdo nikoli. (Mareš, 1999, s. 117)

4. Historie bezdomovectví

V dávných biblických časech byli chudí lidé chápáni jako potřební, přičemž mezi neodmyslitelné příznaky chudoby patřila nouze, žebrání, ztrápenost nebo ponížení. Byl tu přítomen z mého pohledu zajímavý paradox, když dobrovolná chudoba byla v církvi jakýmsi vytouženým ideálem, kdežto nedůstojná bída se jevila optikou Starého i Nového zákona jako neakceptovatelná. (Průdková, Novotný, 2008, s. 27)

V časech středověku se po řekách a mořích plavily takzvané lodě bláznů, na kterých byli izolováni jedinci, kteří byli považováni za, dnešní optikou, sociálně nepřizpůsobivé. Důležitá proměna nastala na sklonku 15. století, kdy začal růst počet obyvatel, což mělo za důsledek skutečnost, že se snižovala životní úroveň nejchudších vrstev obyvatel. V raném novověku je

možné se stále častěji setkat s lidmi, kteří nežijí usedlým způsobem života, ale toulají se a přestávají být vázání na půdu svého pána. (Rheinheimer, 2003)

4.1. Středověk

Středověká společnost sice poskytovala individuui minimum svobody, ale na druhou stranu si byl každý dobře vědom toho, kde je jeho místo. Člověk bez rodiny a bez práva nebyl chápán jako plnohodnotný, ale ocítl se mimo společnost. K nejčastějším individuálním příčinám zchudnutí se v této době řadila ztráta živitele, dále i nemoc, neštěstí nebo stáří. V těchto časech neexistoval celostátní systém nemocenského pojištění a nemocenské péče, což znamenalo, že nemoc v rodině nebo náhlá smrt živitele obvykle znamenala neštěstí, jež s sebou přineslo bídu. (Průdková, Novotný, 2008, s. 29)

4.2. Bezdomovectví od počátku 19. století

O bezdomovectví v dnešní podobě je ale možné podle Pěnkavy a Kocmánkové (2007) hovořit teprve od sklonku 19. století, přičemž se jednalo o důsledek průmyslové revoluce a rozmachu měst. Právě zásluhou rozvoje průmyslu v některých oblastech došlo k migraci chudých lidí do měst, kde začali žít přímo na ulici.

O státní péči o bezdomovce je možné najít první zmínku v Říšském obecném zákoně, který vznikl roku 1862. V něm bylo stanoveno, že každá nemovitost by měla být zapsána v katastru obce a také každý člověk musel příslušet k určité obci. Domovské právo získal člověk svým narozením, sňatkem či dobrovolným pobytem v obci. Ta měla povinnost se o chudobného člověka postarat. Právě v těchto časech vznikl i pojem bezdomovec, jímž je v právní praxi dodnes rozuměn občan, který nemá domovské právo. Za časů první republiky se objevily první větší snahy o rozlišování občanů na ty, kteří si státní pomoc zaslouží a na ty, jimž by měla být odepřena. V těchto časech byl zřízen i titul veřejného chudinství. Na nárůstu počtu těchto lidí se zásadní měrou podepsala posléze velká hospodářská krize. (Kozáková, 1998)

4.3. Bezdomovectví po roce 1948

V časech komunismu, po roce 1948, se veřejná chudoba stala zapovězeným tématem. Důsledkem této situace byl mimo jiné zásadní krok vládnoucího režimu, který zrušil charitativní organizace, protože již jejich samotná existence by připouštěla variantu, že chudoba ve společnosti existuje. To neznamená, že bezdomovci v této době neexistovali, jejich životní úděl však

byl ještě těžší než dnes. Museli se skrývat, protože jinak jim hrozilo vězení. Občané, kteří odmítali pracovat, byli vězněni jako příživníci. Lidé s nějakým handicapem byli umístěni v pečovatelských ústavech. Docházelo také k vytváření umělé zaměstnanosti, v podnikových ubytovnách mohli bydlet lidé bez rodinného zázemí. Podle Pěnkavy s Kocmánkovou (2007) tak docházelo k tomu, že chudoba byla potírána za cenu omezení svobod člověka a lidských práv.

4.3.1 Bezdomovectví od počátku 90. let

Zásadní změnu v kontextu bezdomovectví přinesly události počátku devadesátých let minulého století. V těchto časech se u nás fenomén bezdomovectví vyskytl jako patrný sociální problém, přičemž k jeho vzniku přispělo několik faktorů. Jedním z nejvýznamnějších byla skutečnost, že byla zrušena trestnost příživnictví, což mělo za důsledek, že mnoho lidí se mohlo svobodně rozhodnout, jak naloží se svým životem. Současně se naše společnost začala transformovat na tržní hospodářství, takže řada firem propouštěla své zaměstnance, kteří do té doby pracovali na uměle zřízených místech. Podnikové ubytovny se změnilly na hotely či ubytovny pro širší veřejnost a adaptovaly se na poptávku trhu. Toto rušení podnikových ubytoven s sebou přineslo pro mnoho lidí ztrátu bydlení a trvalého bydliště, což je vedlo k tomu, aby se stěhovali do velkých měst, jež však nedisponovala dostatečnou kapacitou, aby zvýšenou poptávku po práci a ubytování byla schopná uspokojit. (Stárková, 2002)

Do československého právního řádu byla prostřednictvím ústavního zákona č. 23/1991 Sb. a později i do právního řádu České republiky usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. včleněna Listina základních práv a svobod, jež garantovala efektivní realizaci práv a svobod každému občanu. Je v ní mimo jiné zaručena svoboda pohybu, takže mnoho těch, kteří trávili život v úkrytu, z nich mohlo vylézt. (Mareš, 1999)

V lednu 1990 také proběhla rozsáhlá prezidentská amnestie Václava Havla, díky níž se na svobodě ocitlo zhruba 16 000 vězňů, kteří měli pochopitelně značné potíže s tím, aby se jim podařilo zajistit si práci a ubytování. Z nich se tedy také rekrutovala značná část bezdomovců. (Stárková, 2002)

Celkově tedy z výše uvedeného plyne, že za nárůstem počtu bezdomovců stojí mimo jiné demokratické principy, které byly uvedeny do života společnosti, a to především důraz na svobodu a zodpovědnost jedince. Stejně tak tento růst jejich množství zavinilo i skoncování s represivními opatřeními směrem k asociálním lidem. Bezdomovectví je tudíž nezbytné chápat,

ačkoli se to někomu nemusí líbit, jako přirozenou součást demokratické společnosti. Z odhadů Hradeckých (1996) plyne, že v ČR roku 1996 pobývalo 35 000 bezdomovců, což je asi 0,35 % obyvatelstva. Problematika bezdomovectví v této době připadla na starost primárně církevním a neziskovým organizacím, přičemž trh s bydlením se přestal podřizovat sociálním principům, ale proběhla komercializace trhu a deregulace nájemného.

4.4. Bezdomovectví v 21. století

Teprve po roce 2000 se bezdomovectvím začala zabírat vládní agenda, což vedlo i ke kooperaci neziskového sektoru a veřejné správy, jak bude dále podrobněji přiblíženo. Počet bezdomovců mezitím rapidně stoupl, některé značně nadsazené odhady počítají až se 100 000 lidí bez domova. Roku 2004 se uskutečnilo jednorázové sčítání v Praze, přičemž jeho výsledkem byl odhad více než 3000 osob bez střechy nad hlavou. (Hradecký a kol., 2004) Roku 2010 se odhady počtu bezdomovců pro Prahu pohybovaly kolem 4000 osob. Je třeba mít na paměti, že všechny tyto odhady počtu bezdomovců jsou do značné míry statisticky nepřesné a mnoho osob se těmto pokusům o sečtení úspěšně vyhýbá. (Marek a kol., 2012, s. 56)

5. Bezdomovci optikou veřejnosti

Průdková s Novotným (2008) se shodují na tom, že veřejnost přistupuje k bezdomovcům primárně se dvěma postoji, jež lze zároveň označit jako do značné míry extrémní. Jeden představuje až nekritický soucit, druhý, jenž je podle mého názoru častější, se nese ve jménu odporu až nenávisti. Co tyto dva pohledy spojuje? Je to nedostatečný rozumový náhled, jenž je obvykle značně ovlivněn emocemi.

Sekot (2003) v souvislosti s pohledy veřejnosti rozeznává tři základní typy, a to pohled sociologický, psychologický a liberalistický. U sociologického je položen značný důraz na poměry a fungování společnosti, psychologický přisuzuje bezdomovectví nedostatečné inteligenci, ale i temperamentu, emocím a osobnostním rysům. Konečně liberalistický pohled spatřuje v bezdomovcích osoby bez vůle a snahy, jež si za svoje neštěstí mohou výhradně samy.

Výzkum Hradeckých z roku 1996, jenž se zabýval právě vnímáním bezdomovce optikou veřejnosti, došel k závěru, že roku 1993 se lidem pod označením bezdomovec nejčastěji vybavil opilec, lenoch a kriminální živel, případně člověk, který spí na nádraží. O tři roky později to byl údajně primárně kriminální živel. Společným rysem i s odstupem tří let byla údajná příčina

bezdromovectví v očích majority, jež tkvěla v nechuti k práci. Jako řešení byl spatřován v obou výzkumných letech zákrok policie a zavření bezdomovců!

Uvádí se, že negativní postoj veřejnosti k bezdomovectví má úzkou spojitost s atribuční chybou, jež spočívá v tom, že člověk neúspěchy druhých přisuzuje jejich neschopnosti nebo lenosti, kdežto vlastní neúspěchy přičítá nepříznivým okolnostem. Toto samozřejmě platí i naopak. Tato atribuční chyba vede k takovému pohledu na bezdomovce, který je nutné hodnotit nejen jako velmi zjednodušený, ale dokonce jako nebezpečný. Ve svém důsledku totiž prohlubuje propast, která se rozprostírá mezi sociálně vyloučenými a majoritní společností. (Průdková, Novotný, 2008, s. 26)

Zajímavý výzkum podnikla Šupková a kol. (2007, s. 15), která posuzovala postoje zdravotníků s ohledem na zdraví bezdomovců. Došla ke zjištění, že zdravotníci se ve vztahu k nim bojí náročné administrativy, jež je svázána s nepřítomností dokladů nebo s dluhy na zdravotním pojištění. Současně se prý obávají rovněž marnosti svojí práce, když je jim jasné, že přes veškerou vynaloženou péči bezdomovec opět poputuje na ulici. To jsou jen některé důvody toho, proč bývají bezdomovci chápáni z pozice zdravotníků často jako „problémoví“ pacienti.

6. Subkultura bezdomovců

6.1. Základní znaky osob bez domova

Patrně nejdůležitějším rozlišovacím prvkem, jenž má významnou úlohu při identifikaci bezdomovce, je jeho vzhled. Je tomu tak z té příčiny, že u dlouhodobých bezdomovců bývá hladina hygieny velmi nízká, pokud je vůbec ještě možné o nějaké hovořit. Právě podle dodržování hygieny lze rozlišovat mezi skrytými bezdomovci, kteří se často za svůj sociální status stydí, a mezi těmi, kteří rezignovali. Ti dávají spíše svůj stav na oddiv, aby vzbudili potřebnou lítost. Podobně je to též s oblečením, kde u mladých bezdomovců je možné setkat se často se značkovým. Ke stereotypu bezdomovce v očích veřejnosti také neodmyslitelně patří igelitové tašky a batohy, ve kterých je uskladněn veškerý majetek jejich majitele. Někteří bezdomovci je nosí neustále při sobě, aby se vyhnuli riziku možného odcizení svého skromného majetku. (Marek a kol., 2012, s. 62-63)

Výklad si zaslouží i způsoby jejich „bydlení“. Bezdomovci se totiž v podstatě po celý den pohybují ve veřejném prostoru. Přesto si hledají místa k přespání, jež pak označují jako domov.

Sami sebe rozdělují na bezdomovce bez stálého bydlení a na squattery, kteří žijí v nelegálně obývaných stavbách. Tato hranice bývá do značné míry prostupná. (Hradecký, 2006)

6.2. Způsoby obstarávání obživy

K subkultuře bezdomovců neodmyslitelně patří i specifické způsoby, jimiž si shánějí svoji obživu. Ty často bývají alternativní a také na rozhraní zákona. Někdy bývá v tomto kontextu kladeno rovnítko mezi žebrákem a bezdomovcem, k čemuž přispívá výraznou měrou především jejich zanedbaný vzhled. Bruntálová (2001) však zdůraznila, že to nelze tímto způsobem zjednodušit. Bezdomovci totiž disponují rozličnou úrovní vzdělání, kdežto u žebráků je nejběžnější to základní. Někteří žebráci pak mají své bydlení, jakkoli primitivní.

Velmi zajímavý je v tomto kontextu pohled Šilhanové (2008), jež nejen rozlišila žebráky a somráky, ale povšimla si i jejich „pracovní doby“. Zpravidla podle ní žebráci „pracují“ tak dlouho, dokud nezískají předem stanovenou částku, kterou pak obvykle použijí na nákup drog a alkoholu. Důležitý je i postřeh, že žebráci a somráci se navzájem nemají příliš v oblibě. Somráci údajně vytýkají žebrákům jejich nečinnost, kdežto žebráci jim oponují, že oni neobtěžují druhé. Kdežto úspěch somráka závisí na kvalitě historky, kterou podává, žebráci si zakládají především na svém vzhledu a dobře vybraném místě, kde žebrají.

Někteří bezdomovci se živí tím, co ostatní lidé již nepotřebují a vyhodí to. Svoji obživu nacházejí v popelnicích a kontejnerech, což bývá v jejich slangu označováno jako „fárání“ nebo „háčkování“. Vybírání popelnic se netýká jen jídla, ale také hledání rozličných věcí, jež by bylo možné dále zpeněžit. Marek a kol. (2012, s. 76) výslovně jmenuje jedince, kteří se živí prostřednictvím sběru různých surovin, jako je železo, slitiny, vratné lahve či autobaterie.

6.3. Využívání sociální pomoci

Rozhodně ne všichni bezdomovci využívají sociálních služeb. Mezi ty nejpoblárnější a nejhojněji využívané se řadí rozdávání jídla, což je služba, kterou nabízejí charitativní organizace, církve i katolické farnosti. Naopak jen minimum bezdomovců pobírá státní pomoc, jež je nastavena takovým způsobem, že na ni zpravidla nemají šanci dosáhnout. Když již je někomu taková dávka přiznána, často se proměňuje v majetek více osob, což vede Steinerja (2004) k postřehu, že ekonomické chování bezdomovců je připodobnitelné ekonomickému chování

Romů. Altruismus je mezi bezdomovci rozuměn jako závazek, což je značným způsobem demotivuje v jejich snaze dávky si obstarat.

Musil a kol. (2009) připomínají existenci problémových klientů, kteří se snaží poskytovatele sociálních služeb různě nápaditými strategiemi zneužívat. Své nároky vznášejí u většího počtu pracovníků a vybírají si promyšleně především ty, kteří je ještě dobře neznají. O některých bezdomovcích se dokonce hovoří jako o lidech trpících syndromem ústavní závislosti, přičemž se paradoxně bojí možného zlepšení své situace, protože by je připravilo o pozornost sociálních pracovníků.

Bezdomovci neodmyslitelně patří k pouliční kultuře, jež je svázána i s lidmi, kteří se živí prostřednictvím drobné kriminální činnosti. Zde je nutné vyvrátit mezi veřejností často tradovaný omyl konstatováním, že bezdomovci bývají častěji spíše oběťmi než příslušníky kriminálních skupin. Jestliže se pak někteří ke kriminální činnosti odhodlají, peníze tímto způsobem získané stejně obvykle neudrží. Vize snadného výdělku vede někdy také k prostituci. (Marek a kol., 2012, s. 83-84)

7. Politika zaměstnanosti

Souborem opatření, jenž mají za cíl vytvořit harmonii mezi nabídkou a poptávkou na pracovním trhu a umožnit maximálnímu počtu jedinců vstup na trh práce, nazýváme politiku zaměstnanosti.

Politika zaměstnanosti se zabývá poradenskými aktivitami, evidencí volných pracovních míst i uchazečů o zaměstnání, podporuje vytváření nových pracovních míst a snaží se o zvyšování mobility, flexibility a adaptability pracovních sil skrze rekvalifikační a vzdělávací kurzy i podporu samotného podnikání. Zaměřuje se též na zabezpečení životních podmínek osob, které přišly o zaměstnání. (Krebs, 2010, s. 318-321). Politiku zaměstnanosti můžeme obecně rozdělit na dvě oblasti a to podle toho, zda se zaobírá prevencí (aktivní politika zaměstnanosti) nebo zmírňováním dopadů nezaměstnanosti (pasivní politika zaměstnanosti)

7.1. Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti se zaměřuje na podporování aktivit vytvářených zaměstnancem i zaměstnavatelem v rámci trhu práce. (Krebs, 2010, s. 319) Na základě zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti ve znění pozdějších předpisů je v §104 je definována jako souhrn opatření, jenž má za cíl zajistit maximální možnou úroveň zaměstnanosti. Dle výše uvedeného zákona

jsou daná opatření zabezpečována ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a úřady práce. Za předem stanovených podmínek mohou realizaci jednotlivých nástrojů sociální politiky provádět i jiné subjekty (např. Vzdělávací střediska)

Stejný zákon též uvádí v § 104 -120 jednotlivé nástroje aktivní politiky zaměstnanosti:

- Rekvalifikace - získání nové kvalifikace a zvýšení, rozšíření nebo prohloubení dosavadní kvalifikace, včetně jejího udržování nebo obnovování. Za rekvalifikaci se považuje i získání kvalifikace pro pracovní uplatnění fyzické osoby, která dosud žádnou kvalifikaci nezískala.“ (§ 108 (1))
- „Investiční pobídky - jsou nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti, kterým se u zaměstnavatele, kterému bylo vydáno rozhodnutí o příslibu investiční pobídky, hmotně podporuje vytváření nových pracovních míst, rekvalifikace nebo školení nových zaměstnanců.“ (§ 111 (1))
- „Veřejně prospěšné práce - časově omezené pracovní příležitosti spočívající zejména v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí.“ (§ 112 (1))
- „Společensky účelná pracovní místa - pracovní místa, která zaměstnavatel zřizuje, nebo vyhrazuje na základě dohody s Úřadem práce a obsazuje je uchazeči o zaměstnání, kterým nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem. Společensky účelným pracovním místem je i pracovní místo, které zřídil po dohodě s Úřadem práce uchazeč o zaměstnání za účelem výkonu samostatné výdělečné činnosti. Na společensky účelná pracovní místa může Úřad práce poskytnout příspěvek.“ (§ 113 (1))
- „Překlenovací příspěvek - příspěvek poskytnutý na základě dohody osobě samostatně výdělečně činné, která přestala být uchazečem o zaměstnání a které byl poskytnut příspěvek na zřízení společensky účelného pracovního místa. Překlenovací příspěvek se poskytuje na úhradu provozních nákladů, které vznikly a byly uhrazeny v období, na které je překlenovací příspěvek poskytnut.“ (§ 114 (1))

- „Příspěvek na zapracování - Příspěvek na zapracování může Úřad práce poskytnout zaměstnavateli na základě s ním uzavřené dohody, pokud zaměstnavatel přijímá do pracovního poměru uchazeče o zaměstnání, kterému krajská pobočka Úřadu práce věnuje zvýšenou péči“ (§ 115 (1))
- „Příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program - poskytnout Úřadem práce zaměstnavateli na základě s ním uzavřené dohody, pokud zaměstnavatel přechází na nový podnikatelský program a z tohoto důvodu nemůže zabezpečit pro své zaměstnance práci v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby.“ (§ 117 (1)).

Pro osoby bez domova je z této nabídky nástrojů, v omezené míře, nejvíce užitečná právě rekvalifikace v podobě rekvalifikačních kurzů, veřejně prospěšných prací a zaměstnání v rámci společensky účelného pracovního místa.

7.1.1. Rekvalifikace

Rekvalifikace je označení pro změnu kvalifikace (odborné způsobilosti), která umožňuje zájemcům o zaměstnání získat takové vzdělání, na jehož základě se bude moci aktivně účastnit na pracovním trhu a získat zaměstnání. (Matoušek, 2008, s. 173)

Jedná se o účinný nástroj v boji proti strukturální nezaměstnanosti, aktivně reagující na změny na trhu práce. Ve vztahu k osobám bez domova, konkrétně k osobám dlouhodobě nezaměstnaným, se jedná o velmi důležitý prvek při hledání zaměstnání.

Agendu rekvalifikačních kurzů spravuje jak úřad práce, tak i soukromé společnosti. Narozdíl od soukromých agend poskytuje zájemcům, úřad práce rekvalifikační kurzy zcela zdarma. V případě však, že by byl rekvalifikační kurz pořádán jiným subjektem, může úřad práce účastníkovi proplatit kurz až do výše 50 000 Kč.

Kurzy jsou zpravidla ukončeny ústním či písemným přezkoušením, po jehož úspěšném absolvování dostane účastník kurzu potvrzení (osvědčení) o rekvalifikaci, které má celorepublikovou působnost. (Hojvácká, Skalská, 2007, s. 35)

Tento nástroj je často využíván právě osobami bez domova, ovšem zdaleka ne tak velkým počtem, jakým by mohl být.

Od účastníků kurzů se vyžaduje pravidelná a včasná docházka a účast po celou dobu konání sezení (5-8 hodin/den). To je samozřejmě pro mnoho lidí bez domova kamenem úrazu, jelikož se, z důvodu dlouhodobého života na ulici a bez pravidel, nejsou schopni podřídit systémovým požadavkům.

7.1.2. Veřejně prospěšné práce

Veřejně prospěšné práce jsou dalším nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti. Jedná se o pracovní místa, jenž jsou vytvořena pro osoby špatně umístitelné na trhu práce nebo jsou dlouhodobě nezaměstnané. Tato pracovní místa jsou nabízena úřadem práce, na základě smlouvy mezi ním a zaměstnavatelem. Pracovní smlouva je nabízena na dobu jednoho roku s možností prodloužení.

Od žadatelů o takové zaměstnání se očekávají klasické pracovní návyky, jako v běžném zaměstnání, (denní docházka, spolehlivost, adekvátní vzhled...) což pro desocializované osoby bez domova může opět představovat značný problém.

7.1.3 Společensky účelná pracovní místa

Jedná se o pracovní místa, jenž jsou vytvořena s konkrétním záměrem, nabídnou zaměstnání osobám, které jsou obtížně umístitelné na trhu práce.

Mezi takové osoby můžeme řadit i dlouhodobě nezaměstnané osoby bez domova. Jako u všech předchozích možností zaměstnání je zde úskalí v již pozbytých pracovních návycích a neschopnosti adaptovat se na změnu životního stylu.

Společensky účelná pracovní místa jsou vhodná pro osoby bez domova, které mají alespoň nějaké stabilní bydlení, a to buď na ubytovně, nebo v azylovém domě a jsou tedy schopny udržovat alespoň minimální hranici socializace.

7.2. Pasivní politika zaměstnanosti

Pod pojmem pasivní politika zaměstnanosti rozumíme kompenzaci v období ztráty zaměstnání.

Podpora v nezaměstnanosti je vyplácena po konkrétní dobu a za zákonem stanovených podmínek. (Krebs, 2010, s 319) Za jakých podmínek mohou lidé tuto podporu čerpat a v jaké výši upravuje zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti ve znění pozdějších předpisů v § 39-57.

Pro většinu osob bez domova, je však tato podpora nedosažitelná. Základní podmínkou pro čerpání této dávky je evidence na úřadu práce, v rozhodném období, které činí dva roky, se podílet na důchodovém pojištění alespoň po dobu 12 měsíců, a zároveň nebýt poživitelem důchodu. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2012, online).

Můžeme tedy říci, že stát s bezdomovci sice počítá, mezi teorií a praxí však mohou nastat různé překážky. Problém často spočívá již v tom, že bezdomovec se musí nejprve dozvědět, že má vůbec na nějakou dávku nárok. Když už se rozhodne o dávku žádat, je následně odkázán na ochotu příslušného úředníka na úřadu práce, jenž mu (ne)pomůže orientovat se ve formulářích a potvrzeních. Formuláře se mohou stát nepřekonatelnou překážkou i z té příčiny, že bezdomovec asi nebude zapsán na úřadu práce jako nezaměstnaný. Jeho adresa trvalého bydliště rovněž není v souladu se skutečností, někdy vůbec nedisponuje občanským průkazem nebo rodným listem. Peněžními dávkami se tedy zabývá Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře a Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Podle druhého zákona je osoba bez přístřeší osobou v hmotné nouzi. To je však jen první krok k tomu, aby jí byla přiznána dávka. Bezdomovci by se mělo podařit získat příspěvek na živobytí a také mimořádnou okamžitou pomoc. (*Legislativa s dávkami pro bezdomovce počítá*)

8. Bezdomovectví v zrcadle legislativy

Optikou současných zákonů je možné konstatovat, že bezdomovci de facto neexistují, a to z jednoduché příčiny, že každý občan České republiky má v občanském průkazu uvedeno trvalé bydliště. Bezdomovci se v něm pochopitelně nenacházejí, což je zdrojem celé řady komplikací. (Haasová, 2011, s. 26)

Některé magistráty a městské úřady se proto pokoušejí bezdomovectví legalizovat tím způsobem, že dávají lidem bez domova fiktivní trvalé bydliště na své adrese. Zde je však nutno podotknout, že se nejedná o jejich povinnost a dělají to velice neradi. Současně je třeba poukázat na to, že bezdomovci často nedisponují ani nejzákladnějšími doklady, k nimž patří občanský průkaz nebo rodný list. Získání dokladů totiž lze hodnotit jako poměrně zdlouhavý proces, přičemž vyžaduje i některé náklady, které bezdomovci často nejsou schopni pokrýt. Další příčinou tohoto stavu je i občasný až panický strach bezdomovců z jednání na úřadech. (Hála, 2005, s. 35)

8.1. Listina základních práv a svobod

Výše uvedená Listina základních práv a svobod, jež je součástí Ústavy České republiky, sice všem občanům garantuje jistá práva, ale bezdomovci, kteří nevlastní občanský průkaz a žijí na ulici, jakoby pro ni neexistovali. Jako příklad je možné uvést 31. článek, ve kterém se říká, že každý člověk disponuje právem na ochranu zdraví. To však nevyklučuje skutečnost, že pro lidi bez domova je tato péče ve své podstatě nedostupná. Zpravidla nedisponují potřebnými doklady a navíc mají dluhy na zdravotním pojištění, což vede k tomu, že ve chvíli, kdy není jejich stav extrémně vážný, je často lékaři nechtějí ošetřit, protože by pojišťovna neproplatila náklady. (Nolč, 2005, s. 25)

8.2. Zákon o sociálních službách

Podle Zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. se sociálním vyloučením chápe „*vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ze dne 14. března 2006, § 3 písm. f), v platném znění) Sociálním začleňováním se pak chápe „*proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené, dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ze dne 14. března 2006, § 3 písm. e), v platném znění)

9. Sociální služby pro osoby bez domova

9.1 Základní a odborné sociální poradenství

Problém bezdomovectví spadá primárně do kompetence konkrétních krajů, měst a obcí, jež mají za úkol sociální služby pro lidi bez domova financovat.

Sociální služby, jež jsou určeny pro bezdomovce, je možné rozlišit na základní a odborné sociální poradenství. Do základního poradenství primárně patří podávání informací o různých službách a možnostech, jež přispívají k řešení nebo zmírnění panujícího komplikovaného stavu. Odborné poradenství je již možné považovat za činnost, jež se orientuje na příčinu, rozsah i potenciální řešení vzniklé situace. (Matoušek, 2003)

9.2. Jaké sociální služby je možné nabídnout bezdomovcům?

Jedním typem jsou služby, které se týkají prevence. Značný počet lidí totiž přichází o svůj domov, případně se ocitá v situaci jeho ohrožení z té příčiny, že má nedostatečné povědomí o svých právech a povinnostech. Nemají ani ponětí o závazcích, jež jsou jim ukládány, stejně tak nemají ani potuchy o oprávněních, jichž se mohou dožadovat. Sociální poradenství se proto snaží navést osobu tím směrem, aby byla pokud možno soběstačná a dokázala si v případě potřeby pomoci sama. To je i z mého pohledu nejlepší možná prevence před potenciálním vyloučením a selháním kvůli nesrozumitelnosti nebo chybným vyřízením oprávněných žádostí. (Schwarzová In Matoušek, 2005)

Zcela zásadní jsou však také služby orientované na uspokojení základních potřeb. Je nezpochybnitelné, že každý klient, jenž přišel o svůj domov, potřebuje jako každý obyčejný člověk především naplnit své primární potřeby, k nimž se řadí příjem potravy, tekutin, hygiena, ale i nezbytnost čistého oblečení a existence místa, kde si může odpočinout. Lze se shodnout na to, že u osob, které nemají tyto potřeby naplněny, lze pouze sotva doufat v existenci nějakého skutečného zájmu po hledání zaměstnání. Sociální služby, jež jsou zacílené primárně na uspokojení těchto potřeb zdarma nebo za minimální poplatek, s tím počítají. Problémem těchto sociálních služeb je podle Schwarzové (In Matoušek, 2005) do značné míry skutečnost, že výsledky zde jsou velmi dobře viditelné, což má za důsledek, že finance sem směřují někdy na úkor služeb, které jsou zaměřeny přece jen dlouhodoběji a perspektivněji na reintegraci a soběstačnost.

Tyto služby orientované na soběstačnost a reintegraci sestávají hlavně z nácviku a zdokonalování sociálních dovedností, zásadní roli tu má i posilování pracovních návyků. To by mělo jít pokud možno ruku v ruce s rekvalifikací a vzděláváním, jež je spojeno s nabýváním nových vědomostí a v důsledku toho i se zaujetím lepší pozice na trhu práce. (Schwarzová In Matoušek, 2005)

9.3. Sociální zařízení určená pro lidi bez domova

9.3.1 Nízkoprahová denní centra

Jedním z typů zařízení pro lidi bez domova, která zmiňují Průdková a Novotný (2008) ve své práci, jsou nízkoprahová denní centra. Jejich působnost vyplývá ze zákona č. 108/2006 Sb.,

když mají garantovat služby lidem bez přístřeší, a to v terénní či ambulantní formě. K základním aktivitám se počítá zajištění nutné stravy, pomoc při jejím obstarávání, možnost uskutečnění osobní hygieny a také podpora, které se má klientovi dostat při uplatňování jeho zájmů.

Do denních center mohou docházet lidé, kteří nejsou pod vlivem alkoholu či psychotropních látek. Příčinou zákazu vstupu může být i jejich agresivita, vyvolávání konfliktů nebo nákaza infekčními onemocněními. V nízkoprahových denních centrech by mělo být na lidi působeno tím způsobem, aby byli motivováni k reintegraci do společnosti. Nejprve by jim měly být podány obecné informace, jež se budou vázat k případným vzniklým problémům, stejně tak by jim měly být sděleny instrukce pro návštěvu různých úřadů a vyřízení potřebných dokladů, jestliže jimi osoba nedisponuje. (Průdková, Novotný, 2008)

9.3.2. Noclehárny

Další typ sociálních zařízení představují noclehárny, jež pro své klienty skýtají možnost krátkodobého azylového ubytování, přičemž poskytován je rovněž základní hygienický servis. Noclehárnu běžně představuje velká místnost se značným počtem lůžek, což pochopitelně zapříčiňuje, že osoba nemá příliš velké soukromí. Tyto noclehárny bývají mnohdy přes den zavřeny. (Schwarzová, In Matoušek, 2005)

Průdková s Novotným (2008) poznamenali, že tyto služby jsou poskytovány primárně bezdomovcům, kteří se na ulici již pohybují dlouho. Jedná se o takový typ lidí, jenž se nebyl schopen adaptovat na řád a pravidla azylového domu či ubytovny. U mnoha z nich je zřejmý absolutní nezájem o jakékoli řešení své neuspokojivé situace, případně u nich panuje naprostá rezignace.

9.3.3. Azylové domy

Azylové domy jsou mnohem komfortnějším řešením, stoupají zde ovšem i nároky na jejich obyvatele. Samotný pobyt může trvat i několik měsíců, bývají tu samostatné pokoje nebo pokoje, jež sdílí menší počet osob než v noclehárnách. Na oplátku se vyžaduje více iniciativní přístup k řešení osobních problémů, přičemž klienti by měli skutečně usilovat o svůj návrat do majoritní společnosti. (Schwarzová, In Matoušek, 2005)

V azylových domech dochází ke kooperaci jejich klientů a sociálního pracovníka, když bývá zformován individuální plán, jenž má zásadním způsobem přispět k jejich reintegraci. Tento plán se vyznačuje tím, že je založen na pomalých a reálně dosažitelných cílech, přičemž v něm

jsou definovány i termíny, v nichž mají být splněny. Značný problém v tomto kontextu představuje skutečnost, že nějaká návazná sociální služba na azylové domy v podstatě neexistuje. (Průdková, Novotný, 2008)

9.3.4. Chráněné bydlení

Chráněné byty pro bezdomovce jsou totiž v podstatě nedostupné. V cizině se klienti, kteří byli schopni kvalitním způsobem zvládnout nároky na předchozích úrovních azylového ubytování, mají příležitost přestěhovat do chráněných bytů, jež na organizaci, která vše zprostředkovává, převedla obec. Když uplyne vymezená zkušební doba, je tento byt převeden na klienta a obec dá organizaci jiný byt. Již z toho je zřejmé, že největším problémem tohoto postupu u nás je nedostatek financí. (Fitzpatrick, 2000, s. 73)

Jak již bylo zmíněno výše, někteří bezdomovci sociální služby doslova ignorují, a to z různých příčin. Někdy se jedná o bezdomovce, kteří jimi jsou teprve poměrně krátkou dobu, což má za následek, že se domnívají, že tyto služby nepotřebují a obejdou se bez nich. Díky tomuto postoji si jsou schopni udržovat svoji důstojnost a zaměřovat se na budoucnost. Dalším důvodem odmítání sociálních služeb může být silná závislost, která má za následek, že osoba nemůže být do těchto zařízení vpuštěna, někdy nebývá schopna dodržovat ani minimální řád. (Hradecký, 2005)

9.3.5. Domy na půl cesty

Z dalších zařízení je možné zmínit i domy na půl cesty, které jsou určeny primárně pro mladší klienty, a to zhruba do 26 let věku, jež sem přicházejí většinou z výkonu ústavní nebo ochranné výchovy. Je možné předpokládat, že celá řada z nich by se bez existence těchto zařízení ocitla na ulici. Klient podepíše ubytovací smlouvu a může tu žít zhruba šest měsíců až rok, přičemž v odůvodněných případech lze tuto lhůtu prodloužit. V těchto domech je klientům poskytována krizová intervence, poradenství i důležité informace, které potřebují k životu. Lidé, kteří využívají tohoto ubytování, musí pracovat nebo studovat. V tomto bodě je důležité zdůraznit, že lidé si sem jen výjimečně najdou cestu sami od sebe, a proto je zcela zásadní spolupráce mezi

těmito domy na půli cesty a dětskými domovy i různými výchovnými ústavami. (Průdková, Novotný, 2008, s. 48)

9.3.6. Krizová lůžka

Poněkud jinou formu pomoci představují krizová lůžka, jež jsou primárně určena pro lidi, kteří se ocitli v nějaké mimořádné situaci. Tato lůžka často patří k nabídce azylových domů i nocleháren. (Průdková, Novotný, 2008, s. 48-49)

Další typ zařízení představuje domov se zvláštním režimem, což je sociální zařízení, jež nabízí pobytové služby lidem, kteří mají nízkou soběstačnost kvůli chronickým duševním onemocněním, případně závislosti na návykových látkách. Režim domovů se zvláštním režimem se snaží přizpůsobit specifickým potřebám těchto osob. (Průdková, Novotný, 2008, s. 49)

10. Nestátní neziskové organizace a jejich činnost

Tyto organizace, jak již je zřejmé z jejich názvu, zakládají jiné subjekty než stát. Jejich důležitou vlastností je skutečnost, že hlavním cílem pro ně není vytváření zisku. Naopak, v okamžiku, kdy k takové situaci dojde, nesmí si ho ponechat pro svoji potřebu, ale musí jej dále investovat. Typickými zástupci nestátních neziskových organizací jsou občanská sdružení, nadace, obecně prospěšné činnosti, ale rovněž církevní organizace, jež se snaží o pomoc občanům. (Matoušek, 2003, s. 123)

Právě nestátní neziskové organizace často zakládají společně s kraji a městy sociální zařízení pro bezdomovce. Profesionalizovaná zařízení tohoto typu u nás začala být zakládána v průběhu devadesátých let, když jedním z prvních podnětů k tomuto kroku se stala již zmiňovaná amnestie Václava Havla na jejich počátku. Dnes již je možné hovořit o poměrně husté a propracované síti těchto zařízení, což však rozhodně neznamená, že by nemělo docházet k jejich dalšímu zkvalitňování. Mezi největší problémy patří způsob financování těchto sociálních služeb a také nízká kapacita těchto zařízení. (Barták, 2004, s. 41)

Následně budou zmíněny nejdůležitější neziskové organizace, které se angažují v pomoci lidem bez domova.

10.1. Občanské sdružení Naděje

Občanské sdružení Naděje bylo založeno roku 1990 jako nezisková organizace. Prvotně se zabývalo především pomocí migrantům a jejich začleněním do společnosti. Postupem času však začali stále více přibývat klienti z řad bezdomovců. Občanské sdružení Naděje se snaží uplatňovat vícestupňovou strukturu péče. První stupeň představuje přátelský rozhovor, druhým je hygiena, třetí ošacení a obuv a konečně čtvrtý nasycení. Naděje rovněž poskytuje pracovní poradenství i sociální prevenci, pomáhá bezdomovcům při jednání s úřady a v jejím portfoliu je také pastorační služba. (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 81)

10.2. Armáda spásy

V České republice funguje také Armáda spásy, a to od roku 1919. Za komunismu sice byla její činnost přerušena, ale po roce 1989 došlo i zásluhou Václava Havla k jejímu znovuoživení. Tato nezisková organizace nabízí bezdomovcům různé noclehárny a azylové domy pro muže, ženy i matky s dětmi. (*Armáda spásy*)

10.3. Česká katolická charita

Za největšího nestátního poskytovatele sociálních a zdravotnických služeb u nás je možné označit Sdružení Česká katolická charita. Ta pomáhá nejen u nás, ale organizuje činnost také v cizině. Rovněž ona musela v časech komunismu podobně jako Armáda spásy svoji činnost přerušit, ale po jeho pádu došlo k její obnově. Jak již samotný název napovídá, zřizovatelem této organizace je katolická církev. Ta ve všech svých diecézích založila diecézní charity, ve farnostech ve významných obcích to pak jsou farní charity a existují i oblastní charity. Mezi činnostmi vykonávanými Sdružením Česká katolická charita patří i péče o bezdomovce. (*Sdružení Česká katolická charita*)

Na začátku června roku 1989 došlo i k založení Diakonie Českobratrské církve evangelické. Ta se sice hlavně zabývá péčí o seniory a lidi se zdravotním postižením, ale uskutečňuje rovněž

sociálně intervenční služby, když tak činí v již představených domech na půl cesty a v centrech krizové intervence. (*Diakonie Českobratrské církve evangelické*)

Specifické postavení má občanské sdružení nazvané Sdružení azylových domů, do něhož patří konkrétní azylové domy i domy na půl cesty. Toto sdružení má již v současnosti několik desítek členů. Členství v tomto sdružení není automatické, ale přistoupit smí pouze takový dům, který vyhovuje měřítkům kvality v sektoru sociálních služeb a chlubí se jednoznačnou koncepcí. Sdružení azylových domů slouží jako zastřešující instituce pro sociální zařízení, jež na území České republiky pečují o bezdomovce a spolu s nimi se snaží hledat různé způsoby co nejefektivnějšího řešení problému bezdomovectví. Sdružení azylových domů patří do v úvodu zmiňované organizace FEANTSA, pod kterou spadají organizace, jež pracují s bezdomovci v celé řadě evropských zemí. (*Sdružení azylových domů*)

Významná je rovněž nezisková nestátní organizace Nový prostor, které bude bližší pozornost věnována níže.

Občanské sdružení Naděje	Vícestupňová péče, od roku 1990
Armáda spásy	Po roce 1989 obnovena činnost, noclehárny a azylové domy
Sdružení Česká katolická charita	Největší nestátní poskytovatel sociálních služeb u nás, provozovatel je katolická církev
Diakonie Českobratrské církve evangelické	Od roku 1989, poskytuje i sociálně intervenční služby.
Sdružení azylových domů	Zastřešující instituce pro sociální zařízení, která pečují o bezdomovce, patří do organizace FEANTSA

Nejvýznamnější organizace, kde mohou osoby bez domova hledat pomoc

11. Způsoby prevence bezdomovectví

Tomuto problému již byla věnována dílčí pozornost v předchozí kapitole, podle mého názoru si ale zaslouží detailnější rozbor již z té prosté příčiny, že náklady na prevenci bývají často

podceňovány, aniž by byla dostatečně zohledňována skutečnost, že pozdější sociální péče o bezdomovce vyjde na mnohem větší množství finančních prostředků.

Primární prevence by měla být zacílena na to, aby se lidé naučili hospodařit s finančními prostředky, byli schopni se vyhnout neúnosným dluhům. Taková prevence by měla být podle Hradeckého a kol. (2007) prováděna i v běžných školách. Toto pole je však v podstatě v současnosti stále ještě bílým místem a primární prevence není takřka propracována. Jak je z výše řečeného zřejmé, měla by být zaměřena na všechny obyvatele.

Sekundární prevence se již vztahuje na lidi, kteří jsou nějakým způsobem ohroženi ztrátou bydlení, kupříkladu kvůli dluhům na nájemném. Otevírá možnost s těmito osobami pracovat ještě předtím, než k samotnému aktu vystěhování dojde. (Hradecký a kol., 2007)

Terciární prevence se pak týká lidí, kteří pobývají v holobytech na okrajích velkých měst a již o své vlastní bydlení přišli. Právě v těchto oblastech by měly být podle Hradeckého a kol. (2007) uplatňovány rozličné terénní programy, aktivizační služby pro rodiny s dětmi a zakládána nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

11. Bariéry, jež brání znovuzачlenění bezdomovců

11.2. Nezaměstnanost

U bezdomovců se vyskytuje celá řada okolností, jež ve svých důsledcích maří snahy o jejich znovuzачlenění do života majoritní společnosti. Nejvýznamnějším z nich bude věnována tato kapitola.

Jedním z jevů, který je možné hodnotit jako doprovodný jev bezdomovectví, je nezaměstnanost. U řady bezdomovců lze pozorovat ambivalentní vztah k práci, když na jedné straně tvrdí, jak by chtěli práci získat, na druhé ale hledají důvody, proč by do práce neměli nastoupit, případně z ní měli odejít. V dnešní době bezdomovci při rozhovorech se sociálními pracovníky téma práce často sami otevírají, protože mají zkušenost, že na ně sociální pracovníci slyší. Jedná se tedy o jakýsi obranný mechanismus (Marek a kol., 2012, s. 21-22)

Z pohledu bezdomovectví ohrožuje dlouhodobá nezaměstnanost více muže než ženy. Toto možná překvapivé zjištění plyne z toho, že nezaměstnané ženy se mohou spíše uplatnit v domácnosti, zatímco muži jsou stále reflektováni primárně jako živitelé rodiny. Ačkoli existují různá protidiskriminační opatření, je patrné, že diskriminace na trhu práce panuje. Nejčastěji se

týká lidí mladších 25 let a starších 50 let. U mladých se a priori počítá s nedostatkem zkušeností, kdežto u starších s horšími schopnostmi zaviněnými věkem a nedostatečnou adaptací. K dlouhodobé nezaměstnanosti se váže i sociální izolace nezaměstnaného, jenž svým odchodem z práce pozbyl řady důležitých kontaktů. Navíc bezdomovectví nelze podle výzkumů s pravidelnou prací spojit, a to z jednoduché příčiny, protože životní styl lidí bez domova je prostý tradičního denního režimu a pracovních návyků. (Marek a kol., 2012, s. 23-24)

11.3. Návykové látky

Jak již bylo uvedeno, často jsou osoby bez domova spojovány s užíváním alkoholických nápojů, což je do jisté míry paradox, protože pravděpodobně nejdůležitějším pravidlem celé řady sociálních služeb je nutnost střízlivého stavu potenciálního uživatele. To však rozhodně neznamená, že by mezi bezdomovci lidé závislí na návykových látkách nebyli. Starší bezdomovci zhruba od třicátého roku věku mívají nejčastěji problémy s alkoholem, kdežto ti věkově mladší mají zkušenosti i s jinými nelegálními drogami. Bezdomovci přitom v etapě před uvažováním o změně zpravidla nehodlají nic měnit a nepovažují užívání drogy za nějaký problém, jemuž by měla být věnována pozornost. Často přitom užívání drog opodstatňují právě situací, ve které se ocitli. V druhé etapě pak sice dotyčná osoba uvažuje o změně, ale současně se nechce drog vzdát. Marek a kol. (2012, s. 25-32) zcela opodstatněně soudí, že zneužívání drog má značnou souvislost s bezdomovectvím.

11.3. Ztráta sociálních kontaktů

Dalším důvodem, jenž brání reintegraci bezdomovců, bývá rozpad rodiny a sociální izolace konkrétní osoby, jež má za následek, že se rozpadne i přirozená sociální síť. Tá má přitom být, za normálních okolností, důležitou oporou v okamžiku, kdy se člověk ocitne v problémech. Hradečtí (1996) uvádějí, že rozpad rodiny představoval jednu z nejčastějších příčin bezdomovectví v první polovině devadesátých let. Bezdomovectvím jsou opět údajně více ohroženi muži, kteří společný domov často opouštějí i za cenu ztráty střechy nad hlavou, kdy se někdy ocitají přímo na ulici.

11.4. Ústavní pobyt

Zmínit je nutné i případný pobyt v ústavu nebo ve vězení. Na první pohled se to nemusí zdát, ale ten má se životem na ulici společný prvek sociálního vyloučení a sociální nefunkčnosti.

Dlouhodobý pobyt v ústavním zařízení vede k rozpadu struktury sociálních vazeb i času a také k tomu, že se dotyčný není schopen zorientovat na trhu práce. Současně je oceňován stigma-tem vězení před svými potenciálními zaměstnavateli, což je často důvodem toho, že odchází z místa trvalého bydliště někam, kde jej lidé neznají, aby mohl začít nanovo. Zde je nutné uznat, že anonymita, již poskytuje velké město, opravdu někdy dovolu-je uniknout před tímto cejchem. Na druhou stranu může mít takový člověk mimo jiné právě problémy s obstaráním ubytování. U lidí tohoto typu se posléze často objevují dva základní sklony, a to závislost na sociálních službách a také zneužívání sociální pomoci. To nachází svůj výraz v bezpodmínečném vyžado-vání služeb, špatném hospodaření, ale i v neúctě k poskytované pomoci. (Musil, 2000)

11.5. Duševní onemocnění

Další bariérou, která brání případné reintegraci, bývají rozličné psychické problémy a nemoci. Ve výzkumech jsou právě neléčené psychické poruchy uváděny jako jedna z příčin narušeného sociálního fungování, která může vyústit k bezdomovectví a k sociální izolaci. Zde nastává pro-bblém s dostupností psychiatrické a psychologické pomoci, ale i s jejím možným odmítáním, když mají postižení strach z případné stigmatizace. (Sovínová, Csémy, 2010)

Velmi zajímavý je závěr výzkumu, s nímž přišli Sovínová a Csémy (2010), podle něhož měla zhruba 70 % duševně nemocných bezdomovců psychické problémy již předtím, než skončili na ulici, kde došlo k pochopitelnému zhoršení jejich problémů. Mezi nejčastěji uváděné du-ševní choroby u bezdomovců v rámci různých výzkumů se uvádějí různé závislosti, depresivní a úzkostné poruchy, posttraumatická stresová porucha, poruchy chování i psychotická onemo-cnění. Výjimkou nebývá komordibita neboli kombinace duševních poruch.

11.6. Sociální systém

Konečně je nutné v souvislosti s bariérami, jež bezdomovcům brání v znovuzačlenění do ma-joritní společnosti zmínit nastavení sociálního a zdravotního systému. Zde bývá uváděna na jednom z prvních míst výběrovost služeb, jež se opírá o tezi, že sociální služby nemají být určeny pro každého, ale pouze pro ty, kteří je skutečně potřebují. Jistě není nijak překvapivé zjištění, že podobné nastavení nemůže být nikdy dokonalé. V České republice je, jak již bylo výše několikrát uvedeno, selektivnost systému opřena o prezentaci snahy klienta svoji situaci nějakým způsobem změnit. Tento nárok však mnohdy neumí bezdomovci dodržet. (Marek a kol., 2012, s. 48)

11.7. Fungování úřadů

Dalším významným problémem je vázanost pomoci na místo trvalého bydliště, s níž leckdy souvisí nedůvěra v úřady a hrdost. Podobnou nedůvěru je možné sledovat rovněž mezi bezdomovci a zdravotnickými zařízeními, kdy se bezdomovci často odmítají léčit i v případě vážných onemocnění. Když již se k tomuto kroku odhodlají, úplné uzdravení bývá někdy znemožněno nemožností doléčení v domácím prostředí, což vede k jakémusi začarovanému kruhu. Navíc někteří lékaři někdy nechtějí do nemocnice přijímat bezdomovce, protože mají strach, že chtějí jen postel a jídlo. To však neznamená, že by nebylo povinností lékaře bezdomovce ošetřit. Zůstává však pravdou, že zdravotnická zařízení nemají suplovat funkci těch sociálních, a proto mají právo případně bezdomovce nepřijmout, jestliže u něho nejsou diagnostikovány žádné vážnější zdravotní problémy. (Marek a kol., 2012, s. 49-50)

13. Sociální práce s bezdomovci

Zpravidla se hovoří o dvou přístupech sociální práce s bezdomovci, přičemž v České republice je prosazovanější ten, jenž cílí na změnu. Podpora sociálních služeb je tedy podmíněna premisou, že se dotyčná osoba snaží svoji situaci změnit. Přístup utváří odstupňovaný systém pomoci, jenž je na konkrétních stupních vždy těžší pro klienta. Zde je však nutné brát v úvahu, že bezdomovci představují sociálně patologickou skupinu, která nemusí mít vždy zájem svoji situaci nějak uspokojivě řešit. Služby by si proto měly klást za cíl upoutání pozornosti bezdomovců a probuzení jejich vlastní aktivity. Z této příčiny je třeba usilovat o kombinaci přístupu orientovaného na změnu s přístupem, který cílí na podporu klienta. Levinson uvádí, že tato strategie si sice žádá značný vstupní kapitál, v průběhu času se ale jeví jako ekonomicky výhodnější. (Levinson, 2004)

Obecně je možné rozlišit při práci s bezdomovci dva její hlavní druhy, a to terénní sociální práce a sociální práce v nízkoprahovém centru.

13.1 Terénní sociální práce

Terénní sociální práce bývá kombinována s jinými sociálními službami. Jako ideální se jeví její využití v tom případě, když je potřeba klienty informovat o nějaké nové službě a získat si jejich důvěru. Na významu zde získává vztah klient – pracovník, když pracovník přichází za klientem.

Terénní sociální práce má zásadní důležitost u těch osob, které z různých příčin nechtějí navštěvovat kamenná střediska. (Janoušková, 2008)

Způsoby navazování kontaktu je možné v podstatě rozlišit tři. První je kontakt bez prostředníka, jímž obvykle bývá jiný bezdomovec. Druhým způsobem je kontakt pasivní, kdy pracovník čeká na oslovení ze strany klienta v jeho přirozeném prostředí. Konečně je to pak kontakt aktivní, kdy se naopak předpokládá aktivita na straně sociálního pracovníka. (Matoušek, 2003)

Jakým způsobem tento aktivní kontakt nejběžněji probíhá? Obvykle se jedná o konkrétní nabídku, jež může mít podobu informace, balíčku s potravinami nebo nějaké jiné materiální pomoci. Je přitom třeba dbát na to, aby při tomto prvotním kontaktu nedošlo k situaci, kdy bude klient informacemi zavalen, protože to by mohlo mít s vysokou pravděpodobností demotivační účinky. Z té příčiny se někdy používají letáky, v nichž jsou shrnuty nejdůležitější informace. Poměrně hojně užívaným způsobem je také osobní pozvánka na jméno. V každém případě je třeba mít na paměti, že terénní práce je dlouhodobý proces, kde se výsledky neprojeví ihned. Sociální pracovník v terénu by měl především usilovat o to, aby lidem bez domova nabídl základní sociální poradenství. Je možno konstatovat, že je do jisté míry jakýmsi zprostředkovatelem služeb. (Matoušek, 2003)

13.2 Sociální práce v rámci nízkoprahového centra

Klíčovou vlastností nízkoprahové služby by měla být okolnost, že by měla být pro klienty pokud možno co nejdostupnější. Je možné ji charakterizovat jako okamžitou kontaktní práci v daném prostoru s ohroženým klientem. U bezdomovců jde primárně o denní nízkoprahová centra. Ti sem zpravidla docházejí za účelem různých materiálních služeb a také z toho důvodu, že zde mají možnost obrátit se na sociálního pracovníka, lékaře nebo psychologa. V České republice platí, že je na nízkoprahových centrech žádána větší efektivnost, když se počítá s tím, že lidé, kteří sem přijdou, mají zájem nějakým způsobem svoji situaci změnit. Tento přístup se však často ukazuje jako do značné míry odtržený od reality. (Herzog, 2007)

Při sociální práci v nízkoprahovém centru se dlouhodobě osvědčuje metoda jednoduchých individuálních plánů. Ta zaručuje, že nedojde k zahlcení klienta, přičemž jednotlivé kroky, které jsou zaznamenány v individuálním plánu, ukazují klientovi, že reintegrace je proces, který se skládá z konkrétních kroků, jež je schopen učinit. Práce tedy probíhá bod po bodu, přičemž za splnění každého by měl být klient pochválen. Naopak v okamžiku, kdy klient tyto body neplní, je někdy nutné přikročit k represí a danou službu klientovi omezit, což zpravidla mívá

motivační účinky. Oproti práci v terénu má ale sociální práce v nízkoprahovém centru některé nevýhody. Nejčastěji bývá uváděna formálnost, časová a prostorová omezenost a pravidla zařízení. (Matoušek, 2003)

Nezbytnou součástí služeb nízkoprahových center by měly být ty psychologické, protože mívají zásadní úlohu pro potenciální reintegraci. Psycholog nesmí být kontrolorem nebo detektorem špatného psychiatrického stavu, ale měl by se snažit lidem pomáhat. Mezi činnosti psychologa v nízkoprahovém centru patří převážně poradenská a psychoterapeutická činnost i diagnostika klienta. (Marek a kol, 2012, s. 138)

Při poradenské činnosti má klíčový význam orientace na problém. Klient jej zde psychologovi předestře a ten se mu snaží poskytnout užitečné rady. Důležité je dodržovat pravidlo, že cíle by si měl vždy stanovit klient samotný! Poradenská činnost je součástí krizové intervence a psycholog by měl umět poskytnout klientovi radu v průběhu jediného sezení. (Dryden, 2008)

Psychoterapeutickou činností se pak chápe činnost, která má dlouhodobý charakter. Ideálem je dosažení posílení vnitřní funkce osobnosti, takže se je klient sám schopen vypořádat s nepříznivými událostmi. Zásluhou právě zmíněných požadavků dlouhodobosti a pravidelnosti není tato činnost chápána jako ideální pro služby nízkoprahového centra. Kuhlmann (1994) v této souvislosti hovoří o takzvané přerušované psychoterapii, která je právě pro bezdomovce příznačná. Její výsledky bývají různé.

Diagnostiku klienta pak psycholog obvykle provádí na žádost sociálního pracovníka, jenž chce znát základní psychologický profil svého klienta, aby tomu způsobil svůj další postup práce a mohl s oporou v něm vytvořit individuální plán. Psycholog by měl být schopen odhalit důvody bezdomovectví klienta, jeho silné a slabé stránky i rezervy, na nichž je možné efektivně zapracovat. (Marek a kol., 2012, s. 139)

14. Možnosti zaměstnání osob bez domova

Této problematice je třeba věnovat odpovídající pozornost, protože právě nezaměstnanost je jedním z klíčových faktorů, které mají vliv na vznik bezdomovectví. V tomto ohledu musí být zmíněny články 32 a 33 závěrů předsednictva ze zasedání Evropské rady v Lisabonu, jež se uskutečnilo v březnu roku 2000. V článku 32 bylo konstatováno, že počet lidí, kteří v Evropské unii žijí pod hranicí chudoby či jsou dokonce sociálně vyloučeni, je nepřijatelný. Tento článek

současně zmiňoval, že na znalostech založená společnost nebezpečí sociálního vyloučení snižuje, ale na druhé straně to může být právě ona, kdo je může generovat. Ochrana před tímto nebezpečím je podle článku možná pomocí zlepšení dovedností, lepší přístupností vzdělání a bojem proti nezaměstnanosti. Právě zaměstnanost tu je zmíněna jako nejpodstatnější faktor, který by měl zamezit sociálnímu vyloučení! Podle článku 33 by se Evropská rada i Evropská komise měly zaměřit na podporu lepšího pochopení sociálního vyloučení pomocí výměny informací a příkladů z dobré praxe na základě společně přijatých indikátorů; usměrňování vývoje sociální soudržnosti v členských státech EU v sektoru zaměstnanosti, vzdělávání, zdraví i výchovy tím způsobem, aby bylo dosaženo komplementarity v rámci celé EU a dále by se měly orientovat i na vývoj prioritních akcí, jež by měly cílit ke specifickým populačním skupinám. (Barták, 2007, s. 168)

Domnívám se, že na těchto cílech není nutné ani v současnosti nic měnit. V následující části budou zmíněny některé případy z dobré praxe v České republice, které mají podle mého názoru potenciál usnadnit reintegraci alespoň části bezdomovců.

14.1 Pragulic

Projekt Pragulic si klade za cíl umožnit zájemcům z řad široké veřejnosti, aby na vlastní kůži zažili svět lidí bez domova. Cílem tohoto projektu je pokud možno změnit zažitě stereotypy, které jsou s bezdomovectvím spojeny, což by mělo v konečném důsledku usnadnit těmto lidem jejich integraci do nitra majoritní společnosti. Pragulic se v poslední době rozšířil i do Olomouce a Českých Budějovic. (*Pragulic*)

Na jakém principu tento projekt funguje? Pečlivě vybraní adepti z řad bezdomovců jsou proškoleni jako průvodci. Během tohoto školení si každý z nich s oporou ve svém životním příběhu vytváří originální prohlídkovou trasu. Průvodcovství představuje pro bezdomovce i jistý způsob terapie a pramen stálého finančního příjmu. Účastníkům prohlídek se naopak dostane reálného pohledu na lidi bez domova. S průvodci z Pragulic je v současnosti možné svět lidí bez domova nejen poznat, ale rovněž zažít na vlastní kůži. (*Pragulic*)

Pragulic podle mého názoru vhodně reaguje na současnou poptávku po zážitcích v podstatě ve všech oborech lidské činnosti. Program začíná v osm hodin ráno před budovou pražského Hlavního nádraží a je zakončen přibližně ve stejnou dobu další den na identickém místě. Případní zájemci mohou vybírat nejen z klasického programu *24 hodin bez domova*, ale mohou zvolit rovněž *Bezdomovecký teambuilding* a *Prague homeless challenge*. (*Pragulic*)

Bezdomovecký teambuilding je primárně zacílen na manažery a zaměstnance z korporátní sféry a nabývá podoby bezdomoveckého pětiboje, kdy se jeho účastníci mohou od člověka, od něhož by to zřejmě neočekávali, naučit mnoho praktických dovedností, jež mohou využít v oblasti, v níž každý den pracují. Cílem je kromě jiného představit společenskou odpovědnost firem (CSR) jako strategický koncept, jenž by měl přirozeným způsobem postupovat veškerými funkčními oblastmi v rámci společnosti. V rámci programu musí účastníci řešit úkoly z oblasti marketingu, logistiky, prodeje, financí, ale rovněž lidských zdrojů. U aktivity orientované na prodej je třeba jejich cílem prodat přímo na ulici věci, které byly nalezeny v kontejneru. V logické části se za utržené peníze zakoupí potraviny a další předměty, jež jsou pro bezdomovce využitelné a s týmem jsou odvezeny do bezdomovecké kolonie. Pro tento teambuilding se udává jako ideální počet 10-15 osob. (*Pragulic*)

Prague homeless challenge je označení pro půldenní nebo celodenní program pro skupiny mladých lidí, jenž je orientovaný především na studenty středních škol a druhých stupňů základních škol. Sleduje cíl podpory vzdělání v oblastech sociálního uvědomění, ekologie i udržitelnosti. Tento koncept se zakládá na třech hlavních pilířích, a to na praktickém vzdělání, jež se týká přežití na ulici, dobročinných aktivitách a zábavě. Vše vychází z rozmanitých zkušeností bezdomoveckých průvodců se životem na ulici a z jejich užitečných znalostí, jež se týkají mimo jiné i třídění odpadu. Tento program bývá zformován pro každou skupinu individuálně, přičemž se udává ideální počet 15-20 osob účastníků. (*Pragulic*)

14.2 Nový Prostor

Tímto názvem se označuje občanské sdružení a nezisková státní organizace, k jejíž založení došlo roku 1998. Jejím cílem je efektivně pomáhat osobám bez sociálního zabezpečení, bezdomovcům a lidem, kteří se ocitli v komplikované životní situaci. Tato pomoc je primárně zprostředkována pomocí časopisu *Nový Prostor*, z jehož prodeje mají bezdomovci, kteří ho prodávají, část zisku, což by mělo přispět ke zlepšení jejich životní situace. Sdružení tuto službu poskytuje jako sociální službu „sociální rehabilitace“, a to ve smyslu zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. (*Nový Prostor*)

Nový Prostor je čtrnáctideník, jenž se prodává v ulicích devíti českých měst. Pro tento projekt se staly inspirací podobné akce uskutečňované v zahraničí, jež zde již řadu let úspěšně fungovaly před jeho vznikem ve zmiňovaném roce 1998. Tento časopis funguje na principu, kdy jej

prodejci nakupují za 25 Kč a prodávají ho za 50 Kč, takže koupí časopisu je prodejce podpořen polovinou koncové částky. (*Nový Prostor*)

Dějiny streetpaperu, tedy novin z ulice, je možné datovat až do 19. století, kdy došlo k vydání prvního titulu zásluhou londýnské pobočky Armády spásy. Časopis s názvem War Cry (Pláč války) prodávali na tamních ulicích nejen vojáci Armády spásy, ale rovněž členové městské chudiny. Na sklonku osmdesátých let minulého století se potom myšlenka pouličního prodeje partyzánského periodika opět vrátila, a to ve spojitosti s rostoucím množstvím bezdomovců v USA. Roku 1989 začaly téměř ve stejnou dobu vycházet v New Yorku a San Franciscu Street News a Street Sheet. Ty sledovaly primární cíl poskytnout základní prostředky bezdomovcům a současně přispět k proměně výše uvedené reflexe bezdomovce jako líného, na alkoholu nebo drogách závislého člověka, jenž má blízko ke kriminálnímu prostředí. Tyto dva streetpapy sklidily poměrně značný úspěch, což mělo za následek rozšíření podobně orientovaných projektů v podstatě po celém světě. K známým evropským streetpaperům patří The Big Issue, jenž vychází ve Velké Británii. Pro české prostředí je jistě zajímavá úspěšnost těchto tiskovin v Německu, kde je tištěno více titulů než jinde v Evropě dohromady. (*Nový Prostor*)

14.3 Kuchařky bez domova

Název *Kuchařky bez domova* je označením projektu neziskové organizace Homelike, o. p. s. (Jako doma), jež se zabývá ženským bezdomovectvím. Myšlenka kuchařek bez domova byla založena na předpokladu, že celá řada žen v sociální tísní by se chtěla, kdyby měla příležitost, zapojit do života společnosti, ale kvůli hlubokému znevýhodnění je to pro ně velmi komplikované. Stánky s jídlem od těchto kuchařek jsou rozmístěny po rozličných místech na farmářských trzích v Praze a jsou místem, kde se střetává veřejnost a lidé bez domova. Tento projekt sleduje primární cíl, kterým má být prolomení bariér mezi veřejností a lidmi mimo domov. *Kuchařky bez domova* dokonce otevřely vlastní Jídelnu, jež se nachází v Brožíkově ulici v Praze 5, když na rekonstrukci a vybavení přispěla Evropská unie. Projekt *Jídelny Kuchařek bez domova* sleduje cíl zaměstnávat a integrovat ženy v sociální tísní, jež jsou diskriminované na trhu práce hned dvakrát – kvůli své sociální situaci i ženskému pohlaví. (*Kuchařky bez domova*)

Velmi zajímavá je v této souvislosti činnost organizace Homelike, jež svoji orientaci pouze na ženské bezdomovectví zdůvodňuje několika příčinami. Z mého pohledu velmi správně poukazuje na skutečnost, že ženské bezdomovectví se od toho mužského v několika výrazných rysech liší. Jedním z častých je skutečnost, že ženy bez domova mívají běžně bolestnou zkušenost

s prožitým násilím, jež se dokonce mohlo stát spouštěčem jejich bezdomovectví. Úsilí vyhnout se násilí nebo obtěžování tyto ženy často vede k tomu, že se samy vyhýbají sociálním službám, jež by jim měly primárně pomáhat. Často tak však nečiní a řešení traumatických zážitků i psychologických následků odsouvají do pozadí. (*O nás*)

Mezi další charakteristické znaky ženského bezdomovectví patří, že se tyto ženy často pohybují v takzvaném neviditelném bezdomovectví, jež bylo již výše definováno. Někdy se tyto ženy také potýkají s v této situaci velmi komplikovanou rolí matky. Jsou vystaveny velkému tlaku, aby byly schopny garantovat svým dětem nutnou péči, přičemž není výjimkou, že jsou ženám bez domova děti odebrány, což je samozřejmě traumatizující zážitek. Ženy bez domova se konečně musejí vypořádat i s mnoha rozličnými stereotypy a diskriminačním jednáním, kdy typickým příkladem je výše uvedený problém sehnat nějaké zaměstnání. Současně se tyto ženy střetají také se stereotypy i diskriminací kvůli jejich rase a národnosti a dále na základě sociálního i ekonomického statusu. (*O nás*)

14.4 Ježek a čížek

Toto divadlo pracuje s lidmi, kteří disponují bezdomoveckou zkušeností, která může být překonaná nebo právě prožívaná. Prostřednictvím divadla a divadelních aktivit je lidem bez domova nabízena možnost, aby se tvořivě zapojili do kulturního dění. Historie tohoto divadla sahá do roku 2000 a za dobu jeho existence tímto souborem prošlo více než 300 herců, kteří zde nastudovali 15 inscenací. Ježek a čížek nabízí pro své klienty také sociální, psychologické a právní poradenství. Odkazuje je i na příslušné sociální služby a kvalifikované pracovníky ve spřízněných organizacích. (*Ježek a čížek*)

Praktická část

15. Vymezení výzkumných cílů

Cílem práce bude na zkoumaném vzorku 16 respondentů ze 4 organizací postihnout, jakým způsobem je v České republice uskutečnitelná reintegrace osob bez domova. Hlavně se jedná o zjištění, jakou podobu má u nás péče o bezdomovce, jaké základní potřeby tito lidé mají, jaké největší problémy a komplikace jsou s touto reintegrací spojené. Pro výzkum byla vybrána kvalitativní metodologie, jež obnáší polostrukturované rozhovory s konkrétními bezdomovci, u nichž probíhá jejich reintegrace do společnosti. Hlavní cíl výzkumného šetření představuje přiblížení obtíží, s nimiž se je třeba při zaměstnávání osob bez domova vypořádat, současně je třeba určit i podmínky, bez kterých nemůže daný postup fungovat.

Výzkum byl proveden na šestnácti osobách, devíti ženách a sedmi mužích, ve věkovém rozmezí 21 až 67 let. Jedenáct osob mělo pouze základní vzdělání, pět dotázaných má středoškolské vzdělání s maturitou, anebo výučním listem. Doba jejich pobytu na ulici se pohybuje od dvou let do dvaadvaceti let. Jedna osoba se nežije již momentálně na ulici, avšak z důvodu své finanční situace na ulici jistou dobu strávil. Radek (45, Nový Prostor) se snaží pomocí prodeje časopisu alespoň částečně vybřednout z exekucí a dostat se z problémů, kam jako bezdomovec upadl. Ten je ztrátou domova bezprostředně ohrožen.

Šest osob uvedlo, že se za bezdomovce v pravém slova smyslu nepovažuje, žijí momentálně na ubytovně. Jeden z dotazovaných žije v bytě s manželkou, devět osob pak žije na ulici jako bezdomovci.

16. Výzkumná strategie a technika sběru dat

Pro výzkumné šetření byla vybrána kvalitativní výzkumná strategie z toho důvodu, že dovoluje zkoumat danou problematiku do mnohem větší hloubky. Výzkum zachycuje subjektivní zkušenosti bezdomovců s danými organizacemi, což dovoluje detailněji nastínit sociální realitu, ve

kteří se tyto osoby nacházejí. Kvalitativní výzkumná strategie má svoje opodstatnění i z té příčiny, že umožňuje nahlížet na postavení bezdomovců holisticky, v kontextu jedincova životního příběhu a s ohledem na celou řadu individuálních faktorů, jež spolupůsobí na péči.

Sběr dat byl proveden za pomoci polostrukturovaných rozhovorů, jež jsou ideální volbou vzhledem k charakteru zkoumaného jevu. Všechny rozhovory byly pořízeny s oporou v předem vytvořeném seznamu otázek, na něž respondenti během výzkumu odpovídali. Předností takto utvořeného rozhovoru je skutečnost, že si tazající může během něho měnit pořadí otázek, ale také ptát se na případné podrobnosti nebo upřesňovat otázky, jestliže mu respondent dostatečně neporozumí.

17. Polostrukturovaný rozhovor

Tvorba otázek do polostrukturovaného rozhovoru byla co nejvíce přizpůsobena hlavním cílům práce, k nimž patří právě přiblížení situace bezdomovců, kteří se ucházejí i zaměstnání a hlavních problémů, s nimiž se musí vypořádat. Rozhovor nakonec získal následující podobu sestávající z 28 otázek, jež de facto umožnily rekonstruovat životní příběhy oslovených lidí bez domova. Odpovědi byly zkráceny a upraveny takovou formou, aby korespondovaly se současnou spisovnou češtinou.

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?
2. Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?
3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel/a o domov?
4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?
5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?
6. Měl/a jste potřebu Vaši životní situaci měnit?
7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)
8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval/a o hledání zaměstnání?
9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl/a?

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?
11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?
12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?
13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)
14. Jaký typ zaměstnání jste hledal/a? (Pokud jste hledal/a konkrétní typ práce)
15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?
16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl/a?
17. Jakou jste měl/a úspěšnost?
18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)
19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?
20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova). Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?
21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?
22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?
23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?
24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?
25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?
26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?
27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?
28. Jste rád/a, že jste se rozhodl/a ke změně?

17.1 Pavla (34 let, základní vzdělání, Nový Prostor)

1. **Charakterizovala byste sama sebe jako člověka, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?**

Rozhodně sama sebe charakterizuji jako člověka, který na ulici žije. V podstatě již si ani nevzpomínám, že tomu bylo někdy jinak.

2. **Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?**

Na ulici již žiju deset let.

3. **Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel/a o domov?**

Můj problém spočíval v tom, že jsem žila v nájemním bytě, přičemž jsem se párkrát opozdila s nájemem. Nebylo to nic hrozného, vždy jsem dlužné částky nakonec uhradila, ale později dům změnil majitele a s tím novým se nedalo dohodnout. Nakonec mi vypověděl smlouvu a musela jsem se vystěhovat, přičemž jsem neměla žádné finance k tomu, abych si mohla dovolit sehnat nějaké jiné bydlení.

4. **Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?**

Tak komu by nevadil, že. Říkám si ale, že dokud jsem relativně zdravá, tak se to ještě dá. Jsou na tom lidi daleko hůř.

5. **Byla Vám Vaše situace nepříjemná?**

Byla a je, komu by nebyla.

6. **Měl/a jste potřebu Vaši životní situaci měnit?**

Již to, že Nový Prostor prodávám, je podle mě důkazem toho, že se snažím situaci změnit. Za ty roky jsem ale přišla o iluze, že se to nakonec podaří.

7. **Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)**

Když chcete přežít, tak vám nic jiného nezbude.

8. **Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval/a o hledání zaměstnání?**

Peníze.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl/a?

Mezi ostatními lidmi bez domova, kteří měli s Novým Prostorem dobré zkušenosti.

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Tak já si spoustu věcí zařídím sama. Když již nebylo zbylí a neměla jsem opravdu co do huby, tak jsem sama zašla do Nového Prostoru a poprosila je o pomoc. Tady mi v podstatě hned vyšli vstříc a pro mě je tahle práce moc cenná. Přivydělám si, takže mám na živobytí. Nevím, jak dlouho to takhle půjde, dělám to rok a půl, ale jsem spokojená.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Jak jsem říkala, bylo to bez úřadů, prostě jsem si tam došla.

12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Nemám rodinu, kdysi jsem měla stálého přítele, ale rozešli jsme se ještě před mým vystěhováním. V podstatě jemu vděčím za to, jak jsem dopadla, když mě zadlužil a pak se na mě vykašlal. Dnes se ale nějaké spravedlnosti stěží domůžete. Byla jsem mladá a hloupá.

13. Co všechno jste musela udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání?

Musela jsem dojít do Nového Prostoru a zaregistrovat se.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Zpočátku jsem hledala, ono si myslíte, že se hned z ulice zase vrátíte zpět. Ono ale to zaměstnání jde jen těžce skloubit s tím, že si nemáte, kde odpočinout, kde pobývat.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Tak ani mě nic moc nezaskočilo.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl/a?

Dřív jsem obcházela pohovory pravidelně, pak jsem dlouho nikde nebyla, až v Novém Prostoru.

17. Jakou jste měl/a úspěšnost?

Tak zpočátku byla úspěšnost docela dobrá, ale nikde to nebylo nadlouho.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Řekli, že se ozvou, ale vlastně se neměli ani ozvat kam. Dál to bylo nízké vzdělání, mám totiž jen základku, nedoučila jsem se.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti..) Zdály se Vám přehnané?

Většinou ani ne.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Tak já jsem to sama v podstatě nikomu neříkala. Jestli na to přišli sami, to nevím, ale je to možné.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Jen jsem došla do Nového Prostoru, takže v podstatě ihned.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Spousta z nás cítí beznaděj, ale když vzdát to nemůžete, protože byste nepřežili. Musíte doufat, že bude líp.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Myslím, že příklad některých dalších, kteří mi ukázali, že to jde, jen se musí chtít.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Tak já jsem moc na výběr neměla, takže jsem ráda, že mi vyšli v Novém Prostoru vstříc. Nový Prostor pro nás lidi bez domova představuje takovou základnu, kam si můžeme přijít pokecat, najíst se, umýt. V zimě je tam čaj, nevěřila byste mi, jak důležitý může být obyčejný čaj. Někdy tam dokonce chodíme do kina. Tím myslím, že tamní zaměstnanci jsou ochotni nám někdy pustit film, na kterém se s ostatními dohodneme.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Se zaměstnáním jsem spokojená právě z výše uvedených důvodů.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Neměnila bych.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Moje postavení se zlepšilo. Dříve byly dny, kdy jsem třeba nejedla vůbec. Nebo jsem byla ráda, když jsem měla jednou za pár dní suché pečivo. Zkuste si ho jíst, časem máte zažívací problémy. Dnes můžu jíst pravidelně, mám na známku, abych si poslala dopis na úřad, někdy si můžu koupit i ponožky nebo spodní prádlo. V Novém Prostoru pracují mladí lidé, kteří mají ještě chuť do práce a chtějí opravdu pomoci. Třeba na Vánoce pro nás zorganizovali společné sezení v jedné hospodě. Já takhle nikde nebyla kolik let, byl tam řízek, salát, cukroví. Dokonce pro nás měli i dárky, dostala jsem rukavice a sprchový gel. Nejlepší byla ale ta společnost a atmosféra. Na ulici jste v podstatě sama a teď to bylo, jako že někam patříte.

28. Jste ráda, že jste se odhodlala ke změně?

Díky tomu, že jsem se odhodlala ke změně, se můj život změnil k lepšímu, takže samozřejmě jsem. Když prodávám ten časopis, tak mám pocit, že mě i lidé vnímají jinak než předtím, když jen někde somrujete o peníze. To se radši každý dívá na druhou stranu. Dnes e najdou i takoví, kteří kolem chodí pravidelně, třeba si časopis nekoupí, ale pozdraví, usmějí se, hned se cítíte líp, víc jako člověk.

17.2 Jaroslav (29, základní vzdělání, Nový Prostor)

1. Charakterizoval byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Tak rozhodně, jak jinak bych se měl cítit?

2. Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?

Na ulici jsem už skoro devět let.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel/a o domov?

Po škole jsem se v těch osmnácti dost poflakoval, byly se mnou problémy, tak mě naši nakonec vyhodili. Ze začátku se to dalo, přespával jsem po kamarádech, mohl jsem si dělat, co jsem chtěl. Po čase ale i těm nejlepším kamarádům došla trpělivost, nebylo se co divit,

často jsem jim ani nic nedával na nájem, protože jsem neměl příjem. Drogy a kšeftíky, to byl tenkrát můj život. Nakonec to dopadlo, jak to dopadlo.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Tak ze začátku to nebylo špatný. Bylo to v létě, ještě s jedním kámošem jsme přespávali třeba různě v parcích, bylo to spíš dobrodružný. V zimě to už ale bylo mnohem drsnější. Bydlel jsem v různých squatech, co já poznal lidí.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

To souvisí s tím výše řečeným. Někdy to bylo celkem fajn, jindy, když se sešli ve squatu lidí, se kterými jsem si neseďl, to bylo i dost dobrodružný.

6. Měl/a jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

Tak já doufám, že ještě nejsem tak starej, aby se to nedalo změnit.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Přestal jsem brát drogy, snad jsem trochu dospěl.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval o hledání zaměstnání?

Peníze, podle mě to jsou u každého na prvním místě peníze.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?

Tak bezdomovci vědí, že tu organizace jako Nový Prostor jsou a můžete se tu dočkat pomoci.

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Na nikoho.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Žádný.

12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Jak již jsem říkal, pro naše jsem tenkrát skončil, nemám potřebu se jich doprošovat. Stejně by mi nevěřili, že jsem čistej. Jednou za čas, třeba po půl roce, se stavím u sestry, ta má svůj usedlej život. Dá mi najíst, třeba nějaký obnošený šaty po manželovi, o mý situaci se nebavíme, spíše ona mi říká, co je nového. Já nemám zapotřebí to rozebírat a ona se neptá.

13. Co všechno jste musel udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Nevím, oholil jsem se, umyl, zašel se zeptat a bylo to.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal? (Pokud jste hledal/a konkrétní typ práce)

Bylo mi to jedno.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Tak asi to, že to šlo jednoduše, nebyl problém.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

Předtím někde, čas od času, když jsem potřeboval peníze.

17. Jakou jste měl úspěšnost?

Někdy vás někam vezmou, ale je to mizerně placené a spíše krátkodobé.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Řekli, že už vybrali někoho jiného, kdo lépe vyhovoval nárokům.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti..) Zdály se Vám přehnané?

Tak nejsou přehnané, nehlásím se samozřejmě třeba na ředitele banky.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova). Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal?

Nevím, těžko říct. Nikdo mi nikdy neřekl, že by mě nevzali kvůli tomu.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Bylo to v pohodě a rychle.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl při shánění zaměstnání vzdát?

Jasně, že vás otráví, když dlouho nemůžete nic sehnat. Ale vzdát to, to asi ne.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Kamarádi.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Kamarádi s tím mají dobré zkušenosti a není to nějaká extra těžká práce. Přijdete do kontaktu s lidma, který si vás jinak ani nevšimnou.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Jsem, je to fajn. Ale ze začátku to byl docela mazec. Báł jsem se mluvit s lidma, oslovit je, když jste na ulici, tak jste kolikrát radši, když vás lidé spíš nevidí. Důležitý je, že mám fajn místo, kde už mě lidi znají, takže si spíš časopis koupí, než když jsem pro ně byl nový. Sem tam mi někdo nadává, že jsem opilec a budižkničemu, ale co naděláte. Jednou mi peníze ukradli.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Tak určitě nechci až do stáří prodávat časopis, ale momentálně jsem o tom tak nepřemýšlel. Kamarád ale díky Novému Prostoru získal místo uklízeče v jedné velké společnosti, tak třeba něco takového by bylo fajn.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Je to stálý přísun peněz, takže se může člověk čas od času rozšoupnout, že si třeba koupí kus salámu.

28. Jste ráda, že jste se odhodlal ke změně?

Tak ke změně, já nevím, jestli je to tak velká změna, prostě mám jen stálou práci, ze které mám peníze pravidelně, ale nejsou to takové částky, aby to byla nějaká velká změna.

17.3 Radek (45, základní vzdělání, Nový Prostor)

- 1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?**

Ne, to si nemyslím. Jsem invalidní důchodce, ale bydlím s manželkou normálně v bytě. Sice mám exekuce, ale jakžtakž je splácím.

- 2. Jak dlouho jste tak žil nebo aktuálně žijete?**

Žiju takhle od školy, s manželkou jsme spolu dvacet let.

- 3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel o domov?**

(Nepřišel o domov)

- 4. Vadí Vám život na ulici? Proč?**

Tak sám nemohou posoudit, ale znám spoustu bezdomovců právě z Nového Prostoru a není co závidět.

- 5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?**

Moje situace určitě není růžová, ale když vidím některé případy, tak se mám zlatě.

- 6. Měl/a jste potřebu Vaši životní situaci měnit?**

Tak já si musím vydělat situace hlavně proto, aby se moje situace nezměnila.

- 7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)**

Peníze.

- 8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval o hledání zaměstnání?**

Dělal jsem různé brigády, hlavně nárazovky. Tohle mi přišlo jako dobrý a nestěžuju si.

- 9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?**

Viděl jsem jednoho takového prodavače (Nového Prostoru) nedaleko zastávky metra a lidi od něj fakt kupovali.

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Zeptal jsem se toho prodavače, jak se k tomu dostal a šel jsem tam.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nikdo.

12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Manželka mě samozřejmě podporuje, děti nemáme.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Nic zvláštního mě nenapadá.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal (Pokud jste hledal konkrétní typ práce)

Předtím jsem hledal cokoli, kde mě jako invalidního důchodce vezmou, ono toho až tak moc není.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Všechno šlo jednoduše.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

Nevím, deseti, patnácti?

17. Jakou jste měl úspěšnost?

Občas mě někam vzali na jednorázovky.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Obavy, že vzhledem k mému zdravotnímu stavu nebudu stíhat, ať se nezlobím.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti..) Zdály se Vám přehnané?

Ne, zdálo se to v pohodě.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal?

Nikdy, ale jak jsem říkal, nejsem bez domova.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Došel jsem tam a bylo to.

22. Cítil jste někdy beznaděj, či jste to chtěl při shánění zaměstnání vzdát?

Tak nakonec místo vždycky seženete, když někdo říká, že nemůže najít práci, tak jsou to jen výmluvy.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Manželka.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Solidní peníze a docela příjemná práce.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen?

Aktuálně jsem spokojen, jenom mi trochu vadí, že musím brzy ráno vstávat.

26. Chtěl byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Neuvažuju o tom, momentálně bych neměnil. Baví mě to, některý lidi už mě znají, tak vždycky pokecáme.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Je to vítaný příjem navíc, takže se daří snáze umořovat dluhy.

28. Jste rád/a, že jste se odhodlal ke změně?

Ano, jsou to vítané peníze navíc.

17.4 Vlasta (57, základní vzdělání, Nový Prostor)

1. **Charakterizovala byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?**

Rozhodně, to jsem já. Nemám, kde bydlet, bydlím, kde se dá.

2. **Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?**

Někdy od roku 2000.

3. **Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel/a o domov?**

Já tenkrát byla úplně mimo. Manžel ode mě odešel, pila jsem, v práci jsem nemohla vydržet, všechno to na mě padalo, lákalo mě to do hospod a mezi lidi.

4. **Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?**

Ono si zpočátku ani neuvědomujete, že jste na ulici. Chvíli bydlíte u kamarádky, pak na ubytovně, občas u nějakýho chlapa a pak najednou nemáte kam jít.

5. **Byla Vám Vaše situace nepříjemná?**

Když nemáte kam jít a je pořádná zima, to je fakt hodně nepříjemný.

6. **Měla jste potřebu Vaši životní situaci měnit?**

Tak vždycky čas od času, ale byly to spíš záchvěvy. Pak jsem začala pít, přestala chodit do práce, z ubytovny mě vyhodili a jelo to zase dokola.

7. **Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)**

Většinou chlap, se kterým jsem chtěla být.

8. **Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?**

Potřebujete peníze, bez nich se z ulice nedostanete.

9. **Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?**

Já za tu dobu znám tolik lidí, že o téhle službě už vím strašně dlouho, ani nevím od koho, ale nikdy mě nenapadlo, že bych to zkoušela.

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Zašla jsem do Novýho Prostoru, jsou tam fajn mladý lidi, všechno mi vysvětlili.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nový Prostor. Já na to chození po úřadech moc nejsem, koukají na Vás, že jste budižkničemu a přišli jste jim tam něco ukrást.

12. Měla jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Naši se rozvedli brzo, navíc i brzo umřeli. Manžela jsem od rozvodu neviděla a jsem ráda, asi je ještě s tou čůzou, co k ní utekl. Děti jsme neměli, to byla asi hlavní chyba.

13. Co všechno jste musela udělat pro to, abyste se mohla ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Zajít sem, trochu se upravit.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Většinou jsem dělala v pásových výrobcích, to je peklo, vždycky vás to začne ničit a vysávat. Musela jsem odtamtud utéci.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Je to jednoduchý a není to podvod. Kolikrát vám naslibujou hory doly a pak skutek utekl.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Tak ze začátku na hodně, pak už jsem nikam nechodila.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Jak jsem říkala, sem tam mě vzali do nějaké továrny, ale vydržet se tam nedalo.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Už byl vybraný někdo jiný, většinou mi to ale nijak nevysvětlovali.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Ne, až po nástupu mi přišlo, že to nemůžu zvládnout.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Nikdo mi to neřekl, i když někde, kde mě pak nevzali, měli třeba otázky typu, kde bydlíte, a když jsem vyšla s pravdou ven, tak řekli, že ale k pracovnímu místu možnost ubytování nemají. Pak už se neozvali.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Tohle bylo rychlé a jinak už jsem dlouho nic nehledala. Někde ale řekli, že mají plno a šel tam někdo po mě a práci dostal...

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

To je o zvyku, už bych se ale asi nikam nehlásila, nemá to moc cenu a tohle je skvělý.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Asi mám dobrou povahu. Beru to tak, že nějak bylo, nějak bude.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Tak jsou to docela hezký peníze a kromě toho, že občas vymrznete, to je určitě lepší než u toho pásu. Nenudíte se.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Neměnila bych.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Nechci zaměstnání měnit, dokud to půjde, budu dělat tohle.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Mám víc peněz, ale nějaká zásadní změna, to asi ne.

28. Jste rád/a, že jste se odhodlal/a ke změně?

Jak říkám, nepřijde mi, že by to byla bůhvíjaká změna.

17.5 Václav (67, střední vzdělání s maturitou, Pragulic)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Určitě žiju na ulici, a to pod Hlávkovým mostem. Zde mají bezdomovci povolené ubytování od Prahy 7.

2. Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?

Na ulici jsem 13 let, z toho pod Hlávkovým mostem 9.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel/a o domov?

Byl jsem emigrant a po návratu jsem rozjel podnikání v obchodním sektoru. Můj účetní byl velmi schopný, spíše všehoschopný. Vykazoval fiktivní zdravotní a sociální pojištění za 30-40 zaměstnanců, přičemž ty peníze šly úplně jinam, než měly. Když se to provalilo, společník se zastřelil a já svůj veškerý majetek nechal přepsat na svoji přítelkyni. Té jsem postupem času začal být nepohodlný a nakonec mě vyhodila z mojí vlastní vily. Navíc mě obvinila ještě ze znásilnění, takže jsem šel sedět. Sice se později prokázalo, že si vše vymyslela, ale to už bylo houby platné.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Nejdřív vám to vadí, ale pak si zvyknete. Člověk si zvykne na všechno. Tady mám všechno, co potřebuju. Moje dluhy jsou v řádu milionů korun, to už bych nikdy nemohl zaplatit.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Jak již jsem odpověděl v předešlé otázce, zvyknete si.

6. Měl/a jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

Kdepak, tohle už je neměnné. Jsem rád, že to je, jak to je.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Pro sehnání práce především to, že peníze potřebujete, ať se vám to líbí nebo ne. I když je potřebujete jen na jídlo pro sebe, uživení zvířat (mám psa Astora) a na kafe.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval/a o hledání zaměstnání?

Právě ta potřeba peněz.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?

Od známých pod mostem.

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Zašel jsem si tam sám.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nikdo.

12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Nemám rodinu nebo až tak dobré přátele, kromě Astora.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

U Pragulicu je dobré, že se až tak měnit nemusíte, lidé platí právě za to, aby viděli, jak skutečně žijete.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal? (Pokud jste hledal konkrétní typ práce)

V minulosti jsem dělal řadu různých brigád. Od sbírání papíru a železa až po sekání trávy. V popelnicích taky někdy najdete doslova poklady, nepřeháním.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Nepřekvapilo mě nic.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

Pár jich bylo.

17. Jakou jste měl/a úspěšnost?

Na takové ty okrajové práce vás vezmou celkem bez problémů.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Na některých pohovorech bylo vymalováno hned, jak jsem se zmínil, že jsem byl v kriminále, pak už se se mnou vlastně ani nebavili. Děkujeme, odejděte.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nebyly přehnané, dokud je člověk jakžtakž zdravý, tak to zvládne.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Spíše to byl ten pobyt v kriminále.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Pragulic je super organizace, tam žádné problémy nebyly.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Jak říkám, už jsem ve věku, že jsem spokojený s málem. Miliony už jsem měl a nevím, že bych byl šťastnější než dnes.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Na světě jste jenom jednou, tak proč něco vzdávat?

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Je to jeden z přivýdělků ke sběru papíru a železa. Je to zajímavý, potkáte spoustu lidí, pro které je to exotika. Neuvědomuji si, že stačí lusknout prsty a můžou na tom být stejně.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Jsem spokojen.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Nemám důvod měnit.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Pár peněz to přineslo, hlavně mám i na jídlo pro Astora. To je moje přání, abych ho přežil.

28. Jste rád/a, že jste se odhodlal/a ke změně?

Spíše než nějaká změna je to pro mě doplňková činnost.

16.6 Karim (45, základní vzdělání, Pragulic)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Ano, dlouhou dobu jsem žil na ulici.

2. Jak dlouho jste tak žil nebo aktuálně žijete?

Žil jsem tak skoro dvacet let.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel o domov?

Bylo mi šestnáct, nepohodl jsem se s našima a utekl do Prahy, abych se postavil na vlastní nohy. Povedlo se mi to na ulici. Začal jsem jako dětský prostitut v Perlovce.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Je to o zvyku.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Tak já jsem žil neuvěřitelně rychle. Prostituoval jsem se, bral drogy. Zním spousty známých osobností z politiky i showbusinessu. Bohužel mě také jeden z mých klientů nakazil virem HIV. Udělal to naschvál, aby v tom nebyl sám.

6. Měl/a jste potřebu Vaší životní situaci měnit?

Často přemýšlíte, že ji změníte, ale pak nedokážete z toho života vystoupit. Já bral i osmdesát tisíc měsíčně, půl šlo pasákovi, zbytek na drogy a alkohol. Alespoň jsem nikdy nehrál automaty, to by mi zlomilo vaz.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Jak jsem říkal, nakonec si zvyknete.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval/a o hledání zaměstnání?

Byla to zkouška, jsem exhibicionista, rád zkouším nové věci.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?

Říkal to některý ze známých, já mám nepopsatelné množství známých.

10. Na koho jste se obrátil/a pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Já si vždy vystačil sám

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Žádný.

12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Tak to rozhodně ne.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Došel jsem na pohovor do Pragulicu, vylíčil svůj příběh a bylo to.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal? (Pokud jste hledal/a konkrétní typ práce)

Jak jsem říkal, já si dovedl vždy peníze obstarat. Do fabriky bych makat nešel.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Jedná se o zajímavý projekt, který má podle mě lidem co říct.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

Nevím, moc jich nebylo.

17. Jakou jste měl úspěšnost?

Tak již na mé vizáži vidíte, že se o mě nikde moc nervali.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Podle mě můj excentrický zjev, ale já se měnit nehodlám.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nebyly asi přehnané, ale nic pro mě.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Ono spíše lidi odradí můj zjev a také to, že jsem HIV pozitivní.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Pár okamžiků.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Beznaděj jsem zjistil, jen když jsem onemocněl HIV, změnilo mi to pohled na život.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Nebyl důvod něco vzdávat.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Tady jsem se našel, baví mě to a myslím, že mi to jde. Je to jak divadelní představa, ostatně mám na poměrně dlouho vyprodáno.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Rozhodně, neměnil bych ani náhodou. Tady jsem ve svém živlu.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Tak to ani náhodou.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

V podstatě ze mě udělalo hvězdu. Byl jsem i v show Jana Krause. Kdo může říct, že byl v televizi a já se tam dostal jako bezdomovec.

28. Jste rád/a, že jste se odhodlal/a ke změně?

Rozhodně, nemůže být pochyb. Tohle je přesně práce, kterou jsem hledal. Jakoby pro mě byla dělaná.

17.7 Helena (37, základní vzdělání, Pragulic)

1. Charakterizovala byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Dnes již na ulici zásluhou Pragulicu rok nejsem, bydlím na ubytovně. Předtím jsem ale na ulici strávila pěknou řádku let.

2. Jak dlouho jste tak žil nebo aktuálně žijete?

Dvacet let.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel o domov?

Jsem původem ze Slovenska. Měla jsem agresivní matku, která mě ponižovala a bila. V 16 jsem odjela do Prahy, ale nepovedlo se mi tu sehnat práci a nakonec jsem skončila jako spousta jiných lidí, bez domova, na Hlavním nádraží.

4. Vadil Vám život na ulici? Proč?

Musíte se naučit postarat sám o sebe, přičemž to není vůbec jednoduché. Můžete krást, somrovat, já na to neměla povahu, tak jsem si obstarávala peníze hlavně jako prostitutka.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Samozřejmě je to nepříjemná situace, ale já neměla jiný cíl než sehnat peníze na drogy. Fetovala jsem totiž patnáct let.

6. Měla jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

Až nyní v posledních letech, předtím jsem takto přežívala a nějaké myšlenky na změnu mi v podstatě na mysl nepřišly.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Mám patnáctiletou dceru, která mě zavrhlá. Chtěla bych jí ukázat, že dokážu být dobrou matkou, ne jako byla ta moje. Již patnáct měsíců nic neberu, teď by byla škoda začít. Snad se té šance dočkám.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?

Právě ta dcera, věděla jsem, že musím se životem něco udělat.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?

Od Karima.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Na nikoho.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nikdo.

12. Měla jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Ne, rodinu, i když špatnou, jsem měla na Slovensku a v Praze mám známé vlastně jen z ulice.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Nesmím brát drogy.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Předtím jsem nehledala.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Nemohu posoudit.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Na žádném.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Nebyla jsem na žádném pohovoru.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Neucházela jsem se o místo.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti..) Zdály se Vám přehnané?

Nemohu posoudit.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Ne.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Zašla jsem na Pragulic, vylíčila svůj životní příběh a bylo to.

22. Cítila jste někdy beznaděj, či jste to chtěla při shánění zaměstnání vzdát?

Beznaděj jsem cítila, hlavně když jsem si občas uvědomila, v jak začarovaném kruhu se nacházím. Především abstinenční stavy, kdy nebyly peníze na drogy, byly **hrozné**.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Myšlenka na dceru.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Je to skvělý nápad, který se povedlo uskutečnit. Lidé se mohou seznámit s příběhy lidí, kteří spadli až na dno. Kdyby můj příběh pomohl jedinému člověku, můžu říci, že měla moje práce smysl

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojena?

Jsem spokojena, k tomu ještě uklízím v jedné firmě. Potřebuju si před zimou našetřit, abych měla na ubytovnu, zpátky na ulici už nechci.

26. Chtěla byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Nechtěla, snad to bude fungovat co nejdéle.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Dostala jsem se díky němu z ulice na ubytovnu. Vše se obrátilo k lepšímu.

28. Jste ráda, že jste se odhodlala ke změně?

Bylo to to nejlepší, co jsem kdy udělala. Spousta holek z ulice takové štěstí neměla a už není naživu. Jednoho dne prostě zmizíte a nikdo vás nehledá.

17.8 Vojtěch (54, střední vzdělání s maturitou, Pragulic)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Nyní bydlím díky Pragulicu na ubytovně, ale na ulici jsem strávil šest let.

2. Jak dlouho jste tak žil nebo aktuálně žijete?

Šest let jsem byl na ulici.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel o domov?

Bylo to mé nezřízené pití. Já jsem v podstatě celý život hrál ve filharmonii, vydělával jsem spoustu peněz a vydatně pil. Tak oni tam v podstatě pili všichni. Když mi umřela matka, začal jsem pít ještě víc, nebyl nikdo, kdo by mě usměrnil. Nakonec jsem zjistil, že ušetřené peníze jsou pryč, já nemám na nájem a skončil jsem v dejvickém parku na lavičce.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Hlavně první týdny byly hrozné. Byl jsem tam sám a měl permanentní deprese. Tak jsem se jich snažil zase zbavit pitím. Nebylo pro mě nemožné vypít třeba dva litry krabicového vína na ex. Ožíral jsem se a v polospánku se kymácel ulicemi.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Spíše jsem se dostal do stavu, kdy mi bylo všechno fuk.

6. Měl jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

Nic mě neštvalo, nic jsem neřešil.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Já vždycky věděl, že chci z ulice pryč. Uvědomoval jsem si to, ale ten životní styl vás jednoduše semele. Může vám chtít pomoci kdokoli, ale když se sami neodhodláte, tak je to stejně k ničemu. Postupem času přijdete o veškeré základní návyky.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval o hledání zaměstnání?

Roku 2013 jsem zkolaboval, životní styl mě dohnal. Po měsíci v nemocnici jsem šel do léčebny dlouhodobě nemocných. Protože jsem nejedl, ale vlastně jen kouřil a pil, tak mi lékaři nedávali velké šance.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?

Od kamaráda.

10. Na koho jste se obrátil pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Na nikoho, mám ještě práci jako hlídač v jedné pražské galerii. Kvůli svému kolapsu už nemůžu dělat nic těžkého.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nikdo.

12. Měl jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Moje rodina byla moje matka, jejíž smrt mě právě tak zasáhla. I jednoho svého přítele jsem mohl nějaký čas bydlet.

13. Co všechno jste musel udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Musel jsem změnit svůj přístup k životu, přestat pít.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal? (Pokud jste hledal konkrétní typ práce)

Já jsem spíše žebral, práci jsem nehledal. To vlastně ani se stylem života, který na ulici vedete, nejde.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Když jsem nechlastal, tak nebyl problém sehnat zaměstnání.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

V posledním roce na dvou.

17. Jakou jste měl úspěšnost?

100 %.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Nebyl jsem odmítnut.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti..) Zdály se Vám přehnané?

Nezdály se mi přehnané.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Nesetkal.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Nijak dlouho.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Spíše lhostejnost.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Puď sebezáchovy a touha zase hrát.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Lidi se můžou poučit z mého příběhu, uvidí, kam až se dá klesnout, ale i, že je možné se vždycky zvednout, případně se o to alespoň snažit.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen?

Určitě, vidím v něm smysl.

26. Chtěl byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Sním o tom, že bych dával soukromé lekce houslí. Chtěl bych se ocitnout v situaci, že bych si tím mohl přivydělávat.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Nemusím být na ulici, žiju v ubytovně.

28. Jste rád, že jste se odhodlal ke změně?

Kdybych svoji životní situaci neřešil, již bych tu nebyl.

17.9 Klára (28, střední vzdělání s výučním listem, Kuchařky bez domova)

1. Charakterizovala byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Ano, v současné době žiju na ulici, ale doufám, že již to nebude dlouho trvat.

2. Jak dlouho jste tak žila nebo aktuálně žijete?

Tři roky.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišla o domov?

Neshodla jsem se s matkou a otčímem, v té době jsem také brala drogy.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Vadí, zvláště ženy to mají těžké. Okradení, bití, znásilnění jsou na denním pořádku. Zastání se přitom nikde nedomůžete.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Je, ale tehdy jsem se zapřísáhla, že se domů nevrátím. Nevím, co by se muselo stát, abych svůj názor změnila. Ostatně matka by stejně neměla zájem.

6. Měla jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

O tom snad nejlépe svědčí, že tu jsem.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Nechci strávit celý život na ulici, tohle vidím jako poslední šanci, abych začala normálně žít.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?

Somrování a fárání v kontejnerech určitě nechcete dělat celý život, navíc konkurence je dnes větší, než bývala. Je čím dál těžší se na ulici uživit.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?

Od kamarádky.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Ptala jsem se kamarádek, ty mi pomohly, jsem jim za to vděčná. Tady si docela pěkně vydělám, z vydělaných peněz i něco ušetřím.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nikdo.

12. Měla jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Některé kamarádky z ulice, dokonce tu i dělají.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Je samozřejmé, že musím pečovat o hygienu, což často není na ulici možné. Přece jen by si asi nikdo nekoupil jídlo od nějaké špindíry.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Různé brigády, potom uklízení, to jsem dělala docela dlouho.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Nevím, nic mě nenapadá.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Nevím, asi deseti.

17. Jakou jste měl/a úspěšnost?

Tohle je moje třetí práce.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Když mi to sdělili, takže mají jinou kandidátku.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nezdály se mi přehnané.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova). Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Myslím, že teď později ano. On člověk na ulici přece jen poněkud sejde, stárne se tu o poznání rychleji.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Nijak dlouho.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Ne.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Neměla jsem myšlenky, že bych to vzdala.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Jsem vyučená cukrářka, mám k tomu i určitý vztah.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojena?

Se zaměstnáním jsem spokojena, baví mě to, chodí i docela dost lidí, pochvalují si to. Je to fajn.

26. Chtěla byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Zatím mě to ani nenapadlo.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Dalo mi naději, že budu žít normálně.

28. Jste ráda, že jste se odhodlala ke změně?

Určitě.

17.10 Andrea (33, základní vzdělání, Kuchařky bez domova)

1. Charakterizovala byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Ano, jsem člověk, který žije na ulici.

2. Jak dlouho jste tak žila nebo aktuálně žijete?

Žiju na ní tři roky.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišla o domov?

Přišla jsem o práci a nepodařilo se mi sehnat novou. Poté jsem neměla z čeho platit nájem. V bytě jsem zůstala po rozvodu sama.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Vadí mi, proto jsem zde, abych se z ulice dostala.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Situace mi je nepříjemná.

6. Měla jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

Potřebu změnit svoji situaci rozhodně mám, věřím, že Kuchařky bez domova mi pomůžou v novém startu.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Chtěla bych žít zase nový život.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?

Jednoznačně vidina šance, že se dostanu z ulice.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?

Od Kláry, která zde také pracuje.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Na nikoho, tady se musí člověk spoléhat sám na sebe. Maximálně mu poradí přátelé z ulice.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nikdo.

12. Měla jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Přátelé mi pomohli. Se svými původními přáteli jsem veškeré styky přerušila. Nechtěla jsem, aby mě takhle viděli.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Dodržovat pravidla čistoty, chodit upravená.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal/a? (Pokud jste hledal/a konkrétní typ práce)

Bylo mi to vždy jedno, hlavně práci sehnat.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Překvapilo mě, kolik potíží je s tím spojeno. Říká se, co je dnes práce, ale já si to nemyslím.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Okolo dvaceti pohovorů.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Tak na polovině pohovorů jsem uspěla, ale byly to spíše takové jednorázovky.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Jednalo se o nedostatečnou kvalifikaci. (základní vzdělání)

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nezdály.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Občas má člověk pocit, že na něho koukají skrz prsty, ale na to si zvyknete. Nic jiného vám nezbude.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Šlo to ráz naráz.

22. Cítila jste někdy beznaděj, či jste to chtěla při shánění zaměstnání vzdát?

Kdepak, to by znamenalo, že bych zůstala na ulici už napořád.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Víra, že bude líp.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Je to docela dobře placené.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojena?

Určitě jsem spokojená.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Chtěla bych šít šaty, ale nevím, jak moc je to reálné.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Mám na to, abych v zimě přespávala na ubytovnách.

28. Jste rád/a, že jste se rozhodl/a ke změně?

Určitě ano, doufám, že ta pravá změna teprve přijde.

17.11 Petra (22 let, základní zedlání, Kuchařky bez domova)

1. Charakterizovala byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Nyní žiju v ubytovně, ale na ulici jsem také nějakou dobu žila.

2. Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?

Asi dva roky.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišla o domov?

Žila jsem jen s matkou a se sestrou, pořád jsme neměly peníze. Dělal jsem servírku jednu dvanáctku za druhou a pořád to nebylo k ničemu, matka mi peníze brala. Pak si našla přítele, který mě jednou opilý znásilnil. Takže jsem pak utekla z domova.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Jako ženská to máte těžký. Nikdy nejste v bezpečí, musíte být pořád ve střehu.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Tak ta situace nemůže být příjemná nikomu. To snad ani nejde.

6. Měla jste potřebu Vaší životní situaci měnit?

Chci ji změnit, proto jsem ráda, že už jsem se dostala na tu ubytovnu, беру to jako první krok. Za ty dva roky jsem poznala, jak rychle vás život na ulici zlikviduje.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Jsem ještě docela mladá, mám i maturitu, nechci žít na ulici.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval/a o hledání zaměstnání?

Bez peněz se z ulice nedostanete, to je jasné.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?

Četla jsem o tom v novinách.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Zašla jsem přímo do organizace KbD a přeptala se.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Kuchařky spadají pod organizaci Jako doma, takže tahle organizace.

12. Měla jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Znám se s některýma dívkama, co tu pracují, pomáháme si navzájem.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Já si myslím, že jsem docela hezká, matka se mě dokonce snažila přemluvit k prostituci, že jsem hezká a chlapi to vidí. Tak jsem se musela upravit.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Dělala jsem servírku v hospodách, různé jednorázové brigády.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Nic mě zrovna nenapadá.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Asi okolo pěti.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Nebyl pro mě až takový problém sehnat si práci.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Když mě odmítli, tak mi to nijak nezdůvodnili.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti..) Zdály se Vám přehnané?

Nároky nebyly nijak přehnané.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Nemyslím si, ale já jsem nikomu nehlásila, že jsem osoba bez domova. Myslím, že by mi to mohlo uškodit.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Pár hodin.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Takovou zkušenost nemám.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Myslím, že jsem dost umíněná a na ulici jsem rozhodně zůstat nechtěla.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Líbí se mi, že jsem v ženském kolektivu, je tu čisté a útulné prostředí.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Rozhodně, neměnila bych.

26. Chtěla byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Zatím jsem o tom nepřemýšlela.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Mám jistotu stálého přísunu peněz, takže si můžu platit bydlení na ubytovně.

28. Jste ráda, že jste se odhodlala ke změně?

Rozhodně, je to takhle lepší než dříve.

17.12 Martina (29 let, základní vzdělání, Kuchařky bez domova)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Ano, žila jsem na ulici čtyři roky, nyní jsem dva roky na ubytovně.

2. Jak dlouho jste tak žila nebo aktuálně žijete?

Čtyři roky.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel/a o domov?

Drogy. Začala jsem už v šestnácti a brala stále větší dávky, ale nemohla jsem na ně sehnat peníze. Kradla jsem doma a naši mě vyhodili. Jsou to nóbl lidi, styděli se za před příbuzenstvem. Já byla vždycky taková černá ovce rodiny.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Protože je strašně nebezpečný. Co se děje v Sherwoodu (les u Hlavního nádraží), to se nedá ani vypravovat.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Dokud jsem brala drogy, tak jsem to moc neřešila. Pak jsem jednou přebrala, skončila v nemocnici a v léčebně, začala jsem o tom přemýšlet. Beru to jako poslední šanci.

6. Měl/a jste potřebu Vaší životní situaci měnit?

Od toho předávkování a začátku léčby ano.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Snaha se svým životem ještě něco udělat.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?

Tak právě skutečnost, že jsem se po návratu z léčebny nechtěla vrátit na ulici.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?

Poradili mi už v léčebně, kam se můžu obrátit. Jsem jim za to vděčná, nechtěla bych je zklamat.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Na kamarády z léčení a na sestřičky.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Pomohli mi hodně v té léčebně a zašla jsem taky do organizace Jako doma.

12. Měl/a jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Měla jsem nějaký kamarády, ale úplně velkou podporu jsem neměla.

13. Co všechno jste musel/a udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Především jsem musela přestat brát drogy, jinak bych byla odepsaná.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal/a? (Pokud jste hledal/a konkrétní typ práce)

Bylo mi to jedno.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Jak to bylo jednoduché.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Po návratu z léčebny jsem zamířila přímo do organizace Jako doma.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Dobrou, ale problémy spíš nastaly po přijetí. Vždycky mě vyhodili, fetovala jsem, občas nepřišla do práce.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Nevím, neřekli mi to.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nebyly přehnané.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískala?

Nevím, nepřemýšlela jsem o tom takhle, přímo mi to nikdo nikdy neřekl.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Stačilo se jen dojít přeptat.

22. Cítil/a jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Když jsem byla na drogách, tak mi bylo všechno jedno, zajímalo mě jen, kde seženu peníze na další dávku.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Pobyt v léčebně.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Líbí se mi, že přijdete do kolektivu žen a máte příležitost se seznámit i s dalšími lidmi.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojena?

Určitě, jsem moc spokojena.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Zatím jsem spokojena, chci si dávat postupné cíle, které budou reálné.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Díky němu si mohu dovolit bydlení, které mě dostalo z ulice.

28. Jste rád/a, že jste se odhodlal/a ke změně?

Jistě, nechtěla bych se tam vrátit.

17.13 Richard (40, střední vzdělání s maturitou, Ježek a čížek)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Já jsem vlastně víc než třetinu života na ulici.

2. Jak dlouho jste tak žil/a nebo aktuálně žijete?

Šestnáct let.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel o domov?

Měl jsem dobře našlápnuto. Umím tři světové jazyky, chodil jsem na jazykové gymnázium. Po vojně a narození dcery se ve mně ale něco změnilo, hádal jsem se se ženou, pil jsem, hlavně mě ale začaly lákat hrací automaty.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Já si už nedovedu představit, že bych žil nějak jinak.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Zezačátku snad, ale teď už si moc ani nedokážu představit, že bych žil nějak jinak.

6. Měl/a jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

To je těžké, víte, já se občas pořád rád napiju a žena mi to tenkrát nechtěla tolerovat. Já si myslím, že mám milou opičku, nejsem agresivní.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Peníze.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval/a o hledání zaměstnání?

Tak nutnost získat obživu, že.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl/a?

Vždy zajdu do nějaké neziskovky, kde mně poradí, jak mám postupovat.

10. Na koho jste se obrátil pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Právě na poradnu.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Nezisková poradna.

12. Měl jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Ze začátku ano, postupem doby to se mnou všichni vzdali, nevyčítám jim to. Vždy mám období, kdy abstinuji, pak se to zvrtně.

13. Co všechno jste musel udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Vždy se to chce upravit, jinak nemá cenu ani nikam chodit.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal? (Pokud jste hledal konkrétní typ práce)

Bylo mi to v podstatě jedno, jen když mě zaměstnají a budou nějaké peníze.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Nevím.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

Za ty roky bych ty pohovory už asi nespočítal.

17. Jakou jste měl/a úspěšnost?

Myslím, že tak půl na půl.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Nemám čistý trestní rejstřík. Kdysi jsem si na automaty opatřil peníze v jednom obchodě přímo z kasy.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nebyly přehnané, ale jak již jsem řekl, mám maturitu.

20. Setkal jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal/a?

Tak postupem doby ano, k tomu ten trest.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Tohle bylo rychlé, kamarád mi řekl, že hledají nočního hlídače, tak jsem se došel zeptat.

22. Cítil jste někdy beznaděj, či jste to chtěl/a při shánění zaměstnání vzdát?

Beznaděj přijde vždy v okamžiku, když prohrajete a nemáte ani na rohlík.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Nakonec se to vždy musí nějak překousnout a jít dál.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Je to v noci, rychle to utíká, nezvládnou žádné větší fyzicky namáhavé práce.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen?

Už jsem toho vyzkoušel tolik, že mohu s klidným svědomím říct, že tahle práce mi vyhovuje a chtěl bych si ji udržet co nejdéle. Vyhovuje mi i to, že přijdu do styku s malým počtem lidí.

26. Chtěl byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Byl bych raději, kdyby to zůstalo, jak to je.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Můžu zajít na ubytovnu, když je zima a zrovna jsem všechny peníze neprohrál.

28. Jste rád, že jste se odhodlal/a ke změně?

Já to jako takovou změnu neberu, nějak žít musím.

17.14 Karel (36, střední vzdělání s výučním listem, Ježek a čížek)

- 1. Charakterizovali byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?**

Dnes již naštěstí ne, ale žil jsem tak v podstatě celé mládí.

- 2. Jak dlouho jste tak žil nebo aktuálně žijete?**

Zhruba deset let.

- 3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišel o domov?**

Po vyučení jsem měl telecí léta. Pil jsem, hrál bedýnky, byl jsem i na léčení, ale tenkrát to vůbec nepomohlo, takže to se mnou naši vzdali. Nakonec jsem přišel i o kamarády, půjčoval jsem si, ale nevracel. Skončil jsem na ulici a pak už se hledá cesta zpátky těžko.

- 4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?**

Ono to někdy není až tak špatné. Záleží na partě, které se chytnete, sám na ulici nepřežijete. Jenže přijde zima, špatné období, kdy toho moc nevyfáráte a je vše špatně.

- 5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?**

Zezačátku jsem to bral jen jako takové provizorium. Chytil jsem se i dobré party, myslel jsem si, že se z ulice, když budu chtít, hned zase dostanu zpět. Pak šly roky, někteří umřeli, snad jen dva se vrátili do normálního života.

- 6. Měl jste potřebu Vaši životní situaci měnit?**

Nakonec jsem si řekl, že se musím pořádně zapřít, že jsem tu jen jednou a byla by škoda život takhle promrhat.

- 7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)**

Jak jsem již říkal, chuť ukázat si, že to dokážu.

- 8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažoval o hledání zaměstnání?**

Mezi kamarády se bavili o tom, že si jde vydělat a ještě se pobavit.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?

Od kamarádů.

10. Na koho jste se obrátil pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Ježek a čížek už tím, jaká se tu schází komunita lidí, je dobrým místem pro to, abyste se dozvěděli o tom, jaké jsou možnosti zaměstnání.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Zkoušel jsem i Nový prostor, nějaký čas to šlo, ale ne vždy jsem prodal tak, abych byl výdělečný.

12. Měl jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Přátele mám hlavně mezi somráky. Myslím si, že to ani jinak nejde. Nemůžete kamarádit s někým usedlým, protože ten bude mít zákonitě brzy pocit, že ho vysáváte. Na tom se přátelství stavět nedá.

13. Co všechno jste musel udělat pro to, abyste se mohl ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Překopat celý svůj život.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledal? (Pokud jste hledal konkrétní typ práce)

Když jsem byl na ulici, tak je to jedno. Samozřejmě nejlepší řešení je takové, když vám dají peníze hned na ruku. Ony vám stejně dlouho nevydrží. Většina je hned dá za nějaký chlast, u mě to byly také ty automaty.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Někdy se mě neptali ani na vzdělání, asi jsem byl jediný uchazeč, prostě jen, kdy můžete nastoupit a bylo to.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byl?

Za tu dobu to nespočítám.

17. Jakou jste měl úspěšnost?

Poměrně vysokou, tak já se snažil vždy vypadat slušně, když jsem někam šel.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Nedostatečná kvalifikace.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Nezdály.

20. Setkal jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískal?

Myslím, že pokud se tak stalo, tak to bylo výjimečně.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Aktuální zaměstnání jsem nijak dlouho nehledal, šel jsem najisto.

22. Cítil jste někdy beznaděj, či jste to chtěl při shánění zaměstnání vzdát?

Ono je to propojené, beznaděj jsem cítil vždy, když jsem prohrál a nevěděl, co bude další den. Ono pak nemáte ani chuť jít hledat nové zaměstnání, když víte, že stejně ty peníze prohrajete. Už jste s tím dopředu smíření.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Příklady těch mála kamarádů, kteří se dokázali zvednout. Také potom Ježek a čížek, viděl jsem, že to jde.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Mám v něm klid, budete se divit, ale já i rád čtu a jako hlídač na to mám docela dost času.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen?

Jsem spokojen, neměnil bych.

26. Chtěl byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Nemám důvod.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Je to jeden z kroků na cestě zpět, ono po tolika letech to jde jen ztěžka. Představte si třeba jen takovou banku, tam bezdomovec obvykle nechodí, že? Teď tam přijdete a vidíte, jak se všechno změnilo. Neumíte si nic vyřídit a musíte se učit jak malí školáci.

28. Jste rád, že jste se odhodlal ke změně?

Jsem rád, že si můžu sám sebe zase vážit.

17.15 Helena (29, základní vzdělání, Ježek a čížek)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Na ulici již nějaký čas žiju.

2. Jak dlouho jste tak žila nebo aktuálně žijete?

Zhruba od 22, ono je to tak a tak. Zezačátku jsem se vždy nastěhovala k nějakému chlapovi, když jsme se rozešli, byla jsem zase na ulici.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišla o domov?

Přítel byl gambler, já zase zkoušela drogy, nabral si na mě půjčky a z našeho podnájmů nás vyhodili, protože jsme neplatili. Pak se zabil.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Je to nebezpečné, žijete úplně jinak, než když někde bydlíte. Neexistuje, že byste se třeba vyspali víc hodin v kuse, to je luxus, který si nemůžete dovolit.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Určitě, byla jsem několikrát znásilněná. Potratila jsem sem.

6. Měla jste potřebu Vaší životní situaci měnit?

Ano, ale často uděláte nějaký krok a klesnete ještě níž, než jste byli předtím.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Zpravidla nějaký chlap.

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?

Potřebovala jsem peníze, neměla jsem ani na suchou housku.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděla?

Žiju v jednom squatu, je tam docela fajn parta, určitě lepší než v tom předešlém. Bavili se tam o tom.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Zašla jsem do Nového Prostoru, Ježek a čížek jsou také fajn skupina.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Ježek a čížek. S úřady mě dejte pokoj, mám dluhy, tam by mi sebraly i to malinko, co mi zbylo.

12. Měla jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Když berete, tak od vás nakonec dá ruce pryč každý.

13. Co všechno jste musela udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Tak upravit se musíte, jinak nikam nemusíte chodit.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Beru všechno, kde mi zaplatí hned po práci.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Jednou mi dokonce zaplatili předem, to mě fakt překvapilo, že měli tu důvěru.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Do třiceti bych se vešla.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Jak kdy, ono záleží spíš na tom, jaká je zrovna doba. Někdy o práci nezakopnete, jindy to není problém.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Nezdálo se jim, že bych tu práci zvládla. Jednou mi i přímo řekli, že s lidmi na ulici nechtějí nic mít, že mají špatný zkušenosti, dvakrát přijdou a pak už ne, chápu to.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Na ty práce, kam se na ulici hlásíte, nebývají nějaké vysoké nároky. Do banky za přepážku se asi hlásit nebudete... Pozor, oni mezi bezdomovci jsou i vysokoškoláci, ale nejde to skloubit s tím stylem života.

20. Setkala jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískala?

Ten případ už jsem vzpomínala.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

Bylo to během okamžiku, přes známé je to nejlepší.

22. Cítila jste někdy beznaděj, či jste to chtěla při shánění zaměstnání vzdát?

Když nemůžete sehnat práci v zimě, je to úplně jiné než v létě. V zimě na člověka přijdou deprese, je vám zima.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Naděje, že bude líp.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Tak já si nevybrala. My bezdomovci si nevybíráme, my bereme.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojena?

Hlavně, že mi zaplatí, spokojená, nespokojená, práce jako práce.

26. Chtěla byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Kdyby mi někdo zaplatil víc, tak bych šla samozřejmě dělat to.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Každý stálý příjem situaci zlepšil, na druhou stranu ostatní si všimají, že berete, takže se musíte víc hlídat.

28. Jste ráda, že jste se odhodlala ke změně?

Beru to jako jeden z mnoha kroků, které mě čekají, kdybych chtěla ještě někdy žít jako ostatní. Kolikrát si ale říkám, jestli to za tu námahu stojí. Vadí mi, že se na nás lidi koukají skrz prsty, aniž by třeba znali náš příběh, že nechápou, že stačí, aby se sešlo pár věcí, a jsou na tom stejně.

17.16 Markéta (21, základní vzdělání, Ježek a čížek)

1. Charakterizoval/a byste se jako člověk, který po nějakou dobu žil, či aktuálně žije bez trvalého domova či bydliště (na ulici)?

Momentálně jsem na ulici, přespávám v jednom squatu, je nás tam poměrně dost.

2. Jak dlouho jste tak žila nebo aktuálně žijete?

Dva roky.

3. Jaké důvody vedly k tomu, že jste přišla o domov?

Drogy, rozhodně drogy.

4. Vadí/vadil Vám život na ulici? Proč?

Je to nebezpečné, nikdy nevíte, co vás potká. Policajti se o vás nezajímají, spíše se vás štítí.

5. Byla Vám Vaše situace nepříjemná?

Je mi nepříjemná, taky neplánuju, že bych na ulici chtěla zůstat.

6. Měla jste potřebu Vaši životní situaci měnit?

Mám, ale sehnat práci je problém.

7. Co Vás k tomu motivovalo? (Co bylo důvodem?)

Tak kdo by chtěl být dobrovolně na ulici?

8. Jaký byl prvotní impuls k tomu, abyste uvažovala o hledání zaměstnání?

Prvotní impuls byl, že jsem potřebovala peníze na drogy. Teď jsem půl roku čistá, mám přítele, také bezdomovce. Ráda bych, kdybychom se dopracovali ke společnému bydlení. Jenže ono na ulici se šetří dost špatně, musíte být ve střehu, stačí chvilka a jste bez koruny.

9. Kde, od koho, jste se o nabídce práce dozvěděl?

Od přítele, on je bezdomovec o něco déle než já, umí v tom chodit.

10. Na koho jste se obrátila pro pomoc s hledáním zaměstnání?

Jako brigádnice jsem u Kuchařek bez domova a pak se snažím shánět i další zaměstnání.

11. Kdo, případně jaká organizace nebo úřad, Vám při hledání zaměstnání nejvíce pomohl?

Na úřadu vám moc nepomůžou, spíš po vás pořád něco chtějí, takže na tom pak můžete být hůře, než když tam jdete.

12. Měl jste podporu přátel, rodiny či jiných osob ve Vašem okolí?

Oporu mám v příteli, vlastně u něho bydlím.

13. Co všechno jste musel udělat pro to, abyste se mohl/a ucházet o zaměstnání? (např. od vyplnění žádostí až po úpravu vzhledu ...)

Neberu drogy, to je základ. Musím to vydržet, jinak to bude špatné, moc špatné.

14. Jaký typ zaměstnání jste hledala? (Pokud jste hledala konkrétní typ práce)

Všechno možné – servírka, uklízečka, brigádní práce.

15. Co Vás při shánění zaměstnání nejvíce překvapilo či zaskočilo?

Jak těžké je práci sehnat.

16. Na kolika schůzkách - pohovorech jste byla?

Do dvaceti pohovorů.

17. Jakou jste měla úspěšnost?

Právě, že nízkou. Je pravda, že na některé pohovory jsem přišla i v rauši, myslela jsem si, že to na mě není vidět, ale asi bylo.

18. Jaké byly nejčastější důvody odmítnutí? (Pokud Vám byly sděleny)

Nízké vzdělání, mám jen základní školu.

19. Jaké byly průměrné minimální nároky na Vaši osobu při shánění zaměstnání? (vzdělání, zkušenosti.) Zdály se Vám přehnané?

Někdy mi řekli, že základka je málo. Nevím, jestli přehnané, myslím, že bych to zvládla, i když oni si mysleli něco jiného.

20. Setkal/a jste se někdy s negativním přístupem u pohovoru? (Myšleno z důvodu toho, že se jednalo o člověka bez domova) Byl to podle Vás primární důvod (že jste člověk bez domova), proč jste zaměstnání nakonec nezískala?

Myslím, že práci jsem někdy nedostala hlavně kvůli tomu, že jsem Romka.

21. Jak dlouho Vám trvalo najít aktuální zaměstnání?

To bylo rychlé, zeptala jsem se a bylo to.

22. Cítila jste někdy beznaděj, či jste to chtěla při shánění zaměstnání vzdát?

Ne, to nejde. Musíte se otáčet, když chcete fungovat.

23. Co Vám nakonec nejvíce pomohlo nevzdat to?

Přítel.

24. Proč jste si vybrala nakonec právě tohle (aktuální) zaměstnání?

Vzali mě, já si nemůžu moc vybírat.

25. Jste se svým zaměstnáním aktuálně spokojen/a?

Je to fajn, člověk je v teple, potká jiné lidi, některé i zajímá váš příběh.

26. Chtěl/a byste do budoucna Vaše zaměstnání změnit?

Jsem ráda, že ho mám.

27. Pomohlo Vám nové zaměstnání ve změně Vaší životní situace? Jak?

Snad se trochu ulevilo příteli, který nás určitou dobu živil oba.

28. Jste ráda, že jste se odhodlala ke změně?

Někdy na mě přijde stav, že bych si zase dala, ale pak si řeknu, že bych tím poslala všechno pryč a jdu zase dál.

17. Zhodnocení výzkumu

17.1 obecné zhodnocení

Tato kapitola je věnována rozboru a shrnutí výsledků získaných výzkumným šetřením. Domnívám se, že tato práce přinesla na základě rozhovorů uskutečněných se šestnácti lidmi bez domova hned několik zajímavých poznatků. Jedná se přitom o lidi, kteří na ulici přímo žijí, případně mají s životem na ní dlouhodobou skutečnost, což potvrzují jejich odpovědi na úvodní otázky. Vzhledem k použití výzkumné strategie metody kvalitativního výzkumu nejde o četnost jednotlivých odpovědí, ale o obsahovou stránku výpovědí. Na druhou stranu i v kvalitativním výzkumu je možné a užitečné vysledovat jistou kvantitativní četnost, která takto podá cenné informace k výzkumu. Dotazovaným byly v rámci polostrukturovaného rozhovoru pokládány otázky, kterých bylo dvacet osm a jednalo se o otevřené otázky.

17.2. Důvody bezdomovectví

17.2.1 Drogy a alkohol

Tázala jsem se, jaké důvody vedli k tomu, že se respondenti ocitli na ulici. Výčet důvodů byl velice pestrý. Jednalo se nejčastěji o patologické chování, a to o drogy a alkohol, jež stály na vině bezdomovectví v osmi případech: „*Drogy, rozhodně drogy.*“ (Markéta, 21, Ježek a Čížek) Výjimkou není ani alkoholismus: „*Bylo to mé nezřízené pití. Já jsem v podstatě celý život hrál ve filharmonii, vydělával jsem spoustu peněz a vydatně pil. Tak oni tam v podstatě pili všichni. Když mi umřela matka, začal jsem pít ještě víc, nebyl nikdo, kdo by mě usměrnil. Nakonec jsem zjistil, že ušetřené peníze jsou pryč, já nemám na nájem a skončil jsem v dejvickém parku na lavičce.*“ (Vojtěch, 54, Pragulic)

17.2.2. Ztráta zaměstnání

Dále šlo finanční problémy spojené se ztrátou zaměstnání, neúspěchem v podnikání, o opoždění při splácení nájemného: „*Můj problém spočíval v tom, že jsem žila v nájemném bytě, přičemž jsem se párkrát opozdila s nájmem. Nebylo to nic hrozného, vždy jsem dlužné částky nakonec uhradila, ale později dům změnil majitele a s tím novým se nedalo dohodnout.*“ (Pavla, 34, Nový Prostor), ale i o problémy s rodinou, kdy byli dotazovaní ve dvou případech vyhozeni z domova, v jednom případě utekl dotázaný sám, v jiném případě utekl na základě agresivity ze strany rodičů. Někteří lidé se pak stali oběťmi kombinace své vlastní důvěřivosti, dobrosrdečnosti a naivity, za kterou draze zaplatili: „*Přítel byl gambler, já zase zkoušela drogy, nabral si na mě půjčky a z našeho podnájmu nás vyhodili, protože jsme neplatili. Pak se zabil.*“ (Helena, 29, Ježek a Čížek)

V tomto kontextu je zajímavé, jakým způsobem tito lidé nahlízejí na život na ulici. Překvapivě na tuto otázku pouze tři ženy explicitně odpověděly, že jim to vadí, že se chtějí dostat mimo: „*Je to nebezpečné, nikdy nevíte, co vás potká. Policajti se o vás nezajímají, spíše se vás štítí.*“ (Markéta, 21, Ježek a Čížek), podobně i Helena (29, Ježek a Čížek): „*Je to nebezpečné, žijete úplně jinak, než když někde bydlíte. Neexistuje, že byste se třeba vyspali víc hodin v kuse, to je luxus, který si nemůžete dovolit.*“ Ostatní dotázaní se vyjadřovali ve smyslu, že nejprve to bylo obtížené, ale po jisté době si zvykli, a nakonec to není až tak strašné, především v létě. „*Ono to někdy není až tak špatné. Záleží na partě, které se chytnete, sám na ulici nepřežijete. Jenže přijde zima, špatné období, kdy toho moc nevyfáráte a je vše špatné.*“ (Karel, 36, Ježek a Čížek)

„Nejdřív vám to vadí, ale pak si zvyknete. Člověk si zvykne na všechno. Tady mám všechno, co potřebuju. Moje dluhy jsou v řádu milionů korun, to už bych nikdy nemohl zaplatit.“ (Václav, 67, Pragulic) Tento zvyk je ale podle mého názoru do značné míry shodný s rezignací. Právě lidé, kteří si zvyknou na život na ulici, se přestávají snažit o to, aby se mohli začlenit zpět do nitra majoritní společnosti. Jak zmínil Richard (40, Ježek a čížek): *„Já si už nedovedu představit, že bych žil nějak jinak.“*

Podíváme-li se na tuto otázku z hlediska pohlaví, zjistíme, že ženy vnímají primárně jeho nebezpečnost, kdežto v případě mužů jsou zmíněny i ty pozitivnější stránky, že to vlastně není až tak špatné a že jde, podobně jako u mnoha jiných věcí v životě, o zvyk. Tato domněnka jde průřezově skrz věkové kategorie a dobu pobytu na ulici.

17. 3. (Ne)vyrovnanost se situací

Na otázku, zda je jim situace nepříjemná, osm respondentů sdělilo, že jim je současný stav nepříjemný a že se snaží dělat něco pro to, aby se z něj dostali. Není se čemu divit, život na ulici má zcela jinou podobu. Někdy se tu objevují značné částky peněz, které však neslouží k tomu, aby se dotyčný z ulice dostal, ale jsou spíše v kapse dotyčného přestupním místem: *„Často přemýšlíte, že ji změníte, ale pak nedokážete z toho života vystoupit. Já bral i osmdesát tisíc měsíčně, půl šlo pasákovi, zbytek na drogy a alkohol. Alespoň jsem nikdy nehrál automaty, to by mi zlomilo vaz.“* (Karim, 45, Pragulic) Nepravdělný způsob život znemožňuje efektivní odpočinek, ale v podstatě i chození do práce. Další odpověděli, že i na toto se dá zvyknout, že již neznají jiný způsob života a třeba jiní jsou na tom ještě mnohem hůře.

17. 4. Motivace a potřeba změny

S touto otázkou úzce souvisela i ta navazující, zda mají potřebu životní situaci měnit. Deset dotázaných se vyjádřilo ve smyslu, že chtějí a dělají něco pro to, aby se stávající situace změnila, naopak další se vyjádřil tak, že jejich situace na ulici je lepší, než kdyby ji opustili, anebo že si už zvykli a vlastně neumějí žít jinak.

Kde se tedy u zpovídaného vzorku respondentů vzala motivace, aby se snažili svůj život změnit? Je tak třeba se ptát, odkud tato motivace pochází. Motivací k opuštění dosavadní situace bylo přežití, opuštění aktuální situace a návrat k normálnímu životu, snaha se svým životem ještě něco udělat, ale i peníze či u některých žen to je láska k muži, další mají děti, které se jich v důsledku života, jaký vedou, zřekly: *„Mám patnáctiletou dceru, která mě zavrhlá. Chtěla*

bych jí ukázat, že dokážu být dobrou matkou, ne jako byla ta moje. Již patnáct měsíců nic neberu, teď by byla škoda začít. Snad se té šance dočkám.“ (Helena, 37, Pragulic) Obecně se jedná zpravidla o nějaký přelomový okamžik v jejich životě, který přináší abstinence (alkohol, tvrdé drogy, gambling). Řada respondentů se vyjádřila, že se po práci začali shánět až v okamžiku, kdy si začali obstarávat peníze právě těmito způsoby.

Právě tyto motivy hrály často i roli při hledání zaměstnání. Nejčastěji se jako motiv projevila nutnost peněz, peníze jako hlavní motiv při hledání zaměstnání označilo deset dotázaných a je jim v podstatě jedno, jakou práci dělají: *„Tak já si nevybrala. My bezdomovci si nevybíráme, my bereme.“* (Helena, 29, Ježek a čížek) Zdůrazňují pouze často, že jim záleželo na tom, aby výplatu dostali ihned po práci. V jednom případě to byla jakási téměř recese a zkouška něčeho nového, jedna dotázaná označila jako hlavní motiv při hledání zaměstnání touhu dokázat dceři, že ještě *„za něco stojí“*, stejně jako v případě motivace k opuštění dosavadní situace.

18. Hledání pracovního místa

O volných pracovních místech se bezdomovci dozvídají především v okruhu svých přátel a známých, kteří zpravidla pocházejí ze stejného sociálního prostředí jako oni, v jednom případě stál za nalezením zaměstnání novinový inzerát, jednomu respondentovi jej doporučili při odchodu z léčebny, jeden dotázaný se také šel sám o zaměstnání ucházet.

Úřadům či jiným organizacím se dotazovaní spíše vyhýbají, a to i při hledání zaměstnání. Někteří uvedli, že se obrátili na nějakou neziskovou organizaci, na Nový prostor či organizaci Kuchařky bez domova apod., většina případů však nevyužila ničí pomoc. Na druhou stranu výše zmíněné projekty vnímají tito respondenti velmi kladně. Zde je však třeba mít na paměti, že se jedná o lidi, kteří se alespoň v současné době snaží začlenit zpět do společnosti a jsou motivováni k tomu, aby opustili svět na ulici. Jiné výsledky by patrně přinesly výzkumy, které by byly uskutečněny třeba právě při procházkách mezi bezdomovci s průvodci Pragulicu. Tato zaměstnání jsou pro bezdomovce podle mě lákavá i svým charakterem, když představují jiný způsob obživy, než na který jsou zvyklí. Třeba právě Pragulic umožňuje některým z nich projevovat své exhibicionistické a divadelní sklony, což je samozřejmě v jiných pracích neuskutečnitelné. Značně skeptický zastávají bezdomovci postoj k činnosti úřadů obecně: *„S úřady mně dejte pokoj, mám dluhy, tam by mi sebrali i to malinko, co mi zbylo.“* (Helena, 29, Ježek a čížek)

18. 1. Pomoc rodiny či přátel

Pomoc rodiny respondenti takřka nevyužili, někteří se obrátili na pomoc přátel, avšak většinou se přátelé ze stejné sociální vrstvy, původní přátelství a kamarádství byla z různých důvodů přerušena, a tak je těžké a neefektivní se na ně obracet. Zpovídání respondenti kontakty s původními rodinami neudržují zpravidla proto, že s nimi v důsledku svého zavadového chování nerozešli v dobrém, jindy naopak sami utekli před týráním, kterému byli vystaveni. Někdy se stydí za svůj současný život, a proto se brání kontaktu se svými příbuznými všemi možnými prostředky.

18.2. Pracovní morálka

Námaha, kterou museli dotazovaní v souvislosti s novým zaměstnáním vynaložit, odpovídala jejich zaměstnání. V případě Kuchařek bez domova byla nutná především hygiena a úprava vzhledu, v případě projektu Pragulic naopak nebylo nutné dělat mnoho navíc, než představit vlastní život projektu. Patologicky závislí dotazovaní museli logicky přestat s braním drog či pitím alkoholu.

Z pohledu typologie práce nebylo příliš specifikované, jaké zaměstnání dotazovaní hledají, vyhledávali brigády, bylo jim v podstatě jedno, o jaké zaměstnání půjde, jeden z dotazovaných uvedl, že do fabriky by nešel. Tři dotázaní pak uvedli, že berou jakoukoliv práci, v níž jim zaplatí ihned po skončení pracovního dne. Dva zmínili, že skloubit pracovní proces s životem na ulici je velmi těžké, až nemožné.

Svoji roli v tomto návyku na život na ulici má pravděpodobně i skutečnost, že nepravidelný způsob život znemožňuje nejen efektivní odpočinek, ale v podstatě i chození do práce, přičemž peníze jsou tak pouze přestupním místem, neslouží k tomu, aby se dotyčný dostal z ulice pryč.

18.3. Úspěšnost při hledání zaměstnání

Překvapivé pro dotazované často bylo, jak jednoduché je sehnat práci, jeden naopak uvedl, že jej překvapilo, jak je těžké sehnat zaměstnání. Většinou ze začátku byli ještě plni odhodlání a chodili po konkurzech, postupně nadšení opadávalo úměrně obtížnosti sehnat práci. Z pohledu

úspěšnosti je možné zkušenosti respondentů shrnout tak, že většinou byla úspěšnost zhruba 50%, jedna dotázaná nikdy nešla na žádný pohovor. Většinou respondentky zaměstnání sehnaly, avšak nebylo to na dlouhou dobu. Pokud byli odmítnuti, byla důvodem nedostatečná kvalifikace, upřednostnění jiného uchazeče, trestní činnost (nečistný trestní rejstřík), v jednom případě i to, že s lidmi na ulici nechtějí spolupracovat. V některých případech jim důvod odmítnutí sdělen nebyl. Průměrné minimální nároky na osobu při shánění zaměstnání se nikomu nezdály přehnané.

Je zajímavé, že většina z nich neuvádí, že by byli nějakým způsobem diskriminováni a nedostali práci kvůli tomu, že jsou bezdomovci, jako důvod svých neúspěchů shledávají spíše příliš velkou konkurenci nebo etnickou příslušnost: „*Myslím, že práci jsem někdy nedostala hlavně kvůli tomu, že jsem Romka.*“ (Markéta, 21, Ježek a Čížek) Pouze v jednom případě respondent uvedl, že skutečnost, že žije na ulici, byla důvodem k tomu, že zaměstnání nezískal. V ostatních případech tomu tak nebylo, většinou totiž nesdělovali, kde bydlí. Pokud však vyšlo najevo, bylo to negativním faktorem, stejně jako pobyt ve vězení.

Zaměstnání všichni dotazovaní sehnali ihned, stačilo dojít do organizace či tam, kde hledali pracovníka, a během pár hodin byli zaměstnání. Spíše to vypadá, že pro řadu bezdomovců je mnohem větším problémem než práci získat udržet si ji. Není překvapivým konstatováním, že k nejběžnějším pracovním činnostem bezdomovců se řadí hlavně uklizení, noční hlídání objektů a rozličné jednorázové brigády. Z odpovědí respondentů probleskuje i jeden z náznaků toho, proč se je zaměstnavatelé bojí najímat. Představuje jej skutečnost, že jsou značně nespolehliví, což se projevuje hlavně v jejich nepravidelné pracovní docházce.

Respondenti uvedli, že během procesu hledání zaměstnání, pocítili momenty, kdy se chtěli vzdát, avšak v tuto chvíli jim pomohli kamarádi, ev. rodina, myšlenky na dceru, pud sebezáchovy, i to, že je to cesta ven z ulice, ve dvou případech dotazovaní neměli myšlenky na to, se vzdát.

19. Spokojenost s aktuálním zaměstnáním

S aktuálním zaměstnáním jsou většinou respondenti spokojeni, jednomu vadí nutnost brzkého ranního vstávání, nicméně všichni, s výjimkou jedné osoby tvrdí, že nechtějí nic měnit a jsou spokojeni. Tato jedna respondentka uvedla, že by šla určitě jinam, pokud by bylo nová práce lépe placena.

Všem, s výjimkou jedné dotázané, pomohlo zaměstnání se změnou životní situace, tato respondentka uvedla, že má sice více peněz, ale k jiné velké změně nedošlo. Ostatní respondenti uvedli, že je to cesta zpět, cesta k normálnímu životu.

Na otázku, zda jsou rádi, že se odhodlali k takovéto změně, dotázaní uvedli, že ano, byť někteří zmínili, že to za nějak velkou změnu nepovažují, protože jde jen o práci, že jde o peníze, že jde jen o to, že nějak žít musí.

Zcela zásadní jsou na základě mého výzkumu dva body, jež jsou s touto pomocí pro bezdomovce spojeny. Na prvním místě je nutné jmenovat skutečnost, že se bezdomovcům tímto způsobem dostává pravidelného přísunu peněz, což v celé řadě jiných zaměstnání nenajdou. Díky tomu mají naději, aby si naspořili třeba na ubytování v různých ubytovnách, kde potom mohou zahájit svoji cestu zpět. Snad ještě důležitější podle mě je jiný charakteristický rys těchto povolání, jimiž je zprostředkování kontaktu s majoritní společností. Pragulic, Kuchařky bez hranic, Ježek a čížek, ale i Nový Prostor vrací bezdomovcům kontakt s takovými lidmi, který je může motivovat k tomu, aby svoji snahu úspěšně završili. Tento kontakt je navíc obousměrný a také lidé, kteří si často neuvědomují, jak lehce se je možné na ulici ocitnout, dostávají příležitost k tomu, aby se seznámili právě s nešťastnými osudy bezdomovců, což by jim mělo pomoci, aby se do budoucna varovali některých chybných rozhodnutí.

20. Souvislost mezi délkou doby strávenou na ulici a (ne)možným pracovním uplatněním

Podívám-li se na jednotlivé odpovědi z pohledu věku dotázaných a doby, kterou na ulici strávili, v kontextu hledání zaměstnání a pracovního zařazení, mohu konstatovat, že mezi dobou délky pobytu na ulici a pracovním zařazením, resp. zaměstnatelností, existuje úměra. Dotázaní mladšího věku (do 30 let), kteří strávili na ulici řádově pár let (dva až čtyři roky), jsou k hledání zaměstnání motivováni více a chtějí dosavadní pozici opustit. Je také evidentní, že svoji roli hraje pohlaví. Byly to totiž pouze čtyři ženy, které měly jasnou vidinu toho, odejít z ulice a zažít žít normální život.

Naopak muži staršího věku, kteří prožili na ulici více než deset let, často jde i o dvě desetiletí, motivaci nemají, již si na život zvykli a nepovažují jej za nic tak hrozného. Roli také hraje důvod, proč se na ulici ocitli. Muž, který na ulici skončil z důvodu neúspěšného podnikání a s velkými dluhy, již nemá důvod, proč z ulice odejít, neboť by stejně neměl šanci peníze splatit.

Můžeme tak říci, že v momentu, kdy se osoby bez domova dostanou do kruhu, v němž nemají žádné povinnosti, závazky, nic nemusí, na nic nemusí brát ohled a na nikom nejsou závislí, je velmi těžké je motivovat natolik, aby se rozhodli pro pravidelnou práci, včetně všech jejích výhod, ale z jejich pohledu i nevýhod (pravidelná pracovní doba, vstávání apod.).

Na první pohled by se nám tak mohlo zdát, že bezdomovci nevykazují dostatečnou vůli a odhodlanost svoji situaci změnit. A ono je tomu mnohdy skutečně tak, mnozí nemají touhu skutečnost změnit, neboť se již na stávající styl života navykli a vyhovuje jim. Po dlouhé době na ulici se z bezdomovectví stává životní styl a je těžké najet do normálního pracovního života plného povinností a závazků. Dochází k tzv. desocializaci a nalezení zaměstnání je pak opravdu v mnoha případech nereálné. Pomoc, která je těmto osobám poskytována, tak může vyznívat až jako zbytečná a demotivující, není však tomu tak. Těm, kteří se rozhodli pro život na ulici, může krátkodobé zaměstnání pomoci v bezprostředních případech a poskytnout jim finanční obnos pro základní potřeby.

Na druhou stranu je mnoho takových, kteří se snaží o zpětný návrat. Tito jsou, zdá se, si vědomi toho, že k významným změnám v životě dochází po malých krocích, které pro ně znamenají postupování na pomyslných schůdcích k normálnímu životu.

Je tak možné shrnout, že člověk na ulici je schopen se vrátit zpět do normálního života a najít si adekvátní zaměstnání, ale závisí to na mnoha faktorech. Těmito faktory jsou v případě tohoto výzkumu věk, délka pobytu na ulici, jaké má kdo motivace, závislost a záznam v trestním rejstříku. Významnější roli nehrají dle provedených rozhovorů kamarádi a rodina, neboť mnoho z dotázaných rodinu nemá a kamarádi či známí jsou ze stejné sociální struktury, jako jsou respondenti sami. Domnívám se, že nejvýznamnější motivací je však vždy vůle toho konkrétního jedince, jak se prokázalo v několika případech. I když totiž osoba má možnost práce, někdy o návrat do normálního života ani nestojí. Je však nutné také říci, že většina osob na ulici se k možnosti návratu do života bez ulice nedostane a pro tyto jedince je návrat prakticky nereálný nebo opravdu obtížný.

Při realizaci výzkumu jsem se nesetkala se závažnějšími překážkami. Oslovení respondenti ochotně souhlasili s účastí na výzkumu. Jistým problematickým bodem byla počáteční ostych či nedůvěra ze strany některých respondentů, která byla zapříčiněna tím, že jsme se znali po krátkou dobu. Dotazovaní také netušili, jaké otázky jim budou pokládány, a cítili se pravděpodobně v trapné situaci. Po počáteční nedůvěře se však ve všech případech navodila vstřícná a otevřená atmosféra.

21. Diskuze

Tato kapitola diplomové práce je věnována interpretaci dat a jejich uvedení do vzájemných souvislostí.

Cílem práce bylo zjistit, zda je možné osoby bez domova, žijící na ulici, opětovně zaměstnat a jaké faktory v tomto případě hrají významnou roli, a zda se lidé na ulici sami snaží svoji situaci změnit, případně co je k tomu vede.

Ve vzorku respondentů byli hlavně lidé, jejichž vymezení je v souladu s výzkumy Kodymové a Koláčkové (2005, s. 301), které hovoří o tom, že nezaměstnanost se nejvíce dotýká mladých lidí a osob zdravotně handicapovaných, lidí bez praxe, s nižším vzděláním, starých lidí a Romů. Žádný z našich dotazovaných nebyl zdravotně či mentálně postižený, avšak jednalo se o mladé lidi, lidi bez praxe, osoby s nižším vzděláním a staré osoby, které navíc na ulici trávili již desítky let. V jednom případě šlo o příslušnici romského etnika.

Nejčastějšími důvody k tomu, byly finanční situace a patologické jevy (alkohol a drogy). Tyto důvody jako nejčastější potvrzují je také zdroje Ministerstva práce a sociálních věcí (2013), které mezi nejčastější důvody uvádí právě zadlužení, závislost na alkoholu a závislost na drogách. Patologické závislosti jako důvod zmiňují i Průdková a Novotný (2008, s. 16). V několika případech byla důvodem i rodina. Dysfunkčnost primární rodiny jako důvod k tomu, že tito lidé skončili na ulici, uvádí Vágnerová (2004). Je tak nutné zmínit, že neplatí často zmiňovaný stereotyp, že bezdomovci si za svoji neutěšenou situaci mohou sami.

Mezi bezdomovci byli zastoupeni ti bez stálého bydlení, ale i squatteři, kteří žijí v nelegálně obývaných stavbách. Tato hranice bývá podle Hradeckého (2006) do značné míry prostupná, což platí i v tomto případě, když mezi respondenty byla většina lidí, kteří za sebou měli obě zkušenosti. Výzkum úplně nevylučuje tezi, že není opodstatněno bádání Hradeckých z roku 1996, podle něhož jsou podle běžné populace mezi bezdomovci hlavně opilci, lenoši a kriminální živly. Zde se však je nutné ptát po tom, do jaké míry je tento stav důsledkem vlivu působení ulice.

Potvrdilo se, že rozhodně ne všichni bezdomovci využívají nabízených sociálních služeb. Značná část se dokonce jakémukoli kontaktu s úřady vyhýbá, když na vině jsou především obavy, že by je dostihl jejich minulý život a dluhy z něho. Nezbyvá než souhlasit se Steiner-

vým (2004) postřehem, že ekonomické chování bezdomovců je připodobnitelné ekonomickému chování Romů. Altruismus je mezi bezdomovci chápán jako závazek, což má ovšem značně demotivující účinky při snaze obstarat si práci.

Podobně jako Marek a kol. (2012, s. 21–22) jsem došla k závěru, že doprovodný jev bezdomovectví představuje nezaměstnanost. U řady bezdomovců lze pozorovat ambivalentní vztah k práci, když na jedné straně tvrdí, jak by chtěli práci získat, na druhé ale hledají důvody, proč by do práce neměli nastoupit, případně z ní měli odejít. Jak prokázal výzkum, mnoho z nich pracuje jen do doby, než nějaké peníze získá, aby posléze přestali do práce docházet. Potvrzen byl i další závěr Marka a kol. (2012, s. 25-32), že bezdomovectví je do značné míry spojeno s užíváním drog. Také Hradeckými (1996) uváděný rozpad rodiny a sociální izolace konkrétní osoby, jež má za následek, že se rozpadne i přirozená sociální síť, která má být za normálních okolností důležitou oporou v okamžiku, kdy se člověk ocitne v problémech, se ukázal jako závažný problém.

Zajímavé je, že s výjimkou jednoho dotazovaného nikdo z respondentů nezmiňoval špatný zdravotní stav. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2013) ve své studii uvedlo, že špatná strava, dodržování hygieny, nedostatečné oblečení a jiné u těchto osob způsobují časté záněty, virové infekce, plísňe, bércové vředy zavšivení a svrab, které by logicky pracovní zařazení mohly ztěžovat, až zcela znemožňovat. Důvodem k nezmiňování zdraví je pravděpodobně složení výzkumného vzorku, který se skládal z osob, které jsou zaměstnané či přechodně jsou zaměstnané, pohybují se tedy na jisté úrovni.

22. Závěr

Historie bezdomovectví sahá až do dávných biblických časů, přičemž pohled na chudé se od té doby výrazně proměnil. O bezdomovectví v dnešním slova smyslu je skutečně možné hovořit teprve od konce 19. století, když se primárně jednalo o jeden z důsledků průmyslové revoluce a rozmachu měst. Státní péče o bezdomovce je zmíněna již v Říšském obecném zákoně z roku 1862. V časech komunismu byla veřejná chudoba vnímána jako zapovězené téma, a proto se museli tehdejší bezdomovci skrývat, protože jim hrozilo vězení.

Problematika bezdomovectví získala na aktuálnosti primárně s událostmi, k nimž došlo po roce 1989. Nezbyvá než souhlasit s tím, že za nárůstem bezdomovců jsou mimo jiné demokratické principy, jež byly uvedeny do života společnosti, a to hlavně důraz na svobodu i zodpovědnost jedince. Bezdomovectví musí být tedy navzdory různým výhradám rozuměno jako přirozená součást demokratické společnosti. Některé nadsazené odhady dnes hovoří o tom, že u nás žije dokonce až 100 000 lidí bez domova.

Veřejnost přistupuje k bezdomovcům primárně se dvěma postoji, když oba jsou poměrně extrémní. Jeden je nekriticky soucitný, druhý naopak nenávistný. K subkultuře bezdomovců neodmyslitelně patří nízká hygiena, alternativní formy „bydlení“, specifické způsoby obstarávání obživy, jež jsou často na hraně zákona. Jak bylo v práci zmíněno, ne všichni využívají sociálních služeb, naopak lze mezi nimi najít i lidi, kteří trpí syndromem ústavní závislosti.

Cílem této práce bylo zabývat se problematikou zaměstnávání bezdomovců jako prostředku jejich možného znovuzачlenění do společnosti. V teoretické části práce bylo nejprve bezdomovectví rozličnými způsoby definováno, přičemž pro tuto práci je spíše aktuálnější jeho minimalistická definice.

Předložená práce se skládala ze dvou částí, z části teoretické a z části praktické. Teoretická část obsahovala kapitoly věnované teoretickému vymezení tematiky, šlo konkrétně o třináct kapitol. První kapitola se věnovala definici bezdomovectví a jeho typologie, druhá kapitola popisovala druhy bezdomovectví, třetí kapitola se soustředila na popis a vymezení termínu chudoba, čtvrtá kapitola se zabývala historií bezdomovectví a pátá kapitola popisovala to, jak se na bezdomovectví dívá veřejnost. Další, šestá kapitola, se soustředila na popis subkultury bezdomovců. Jedna k kapitol, sedmá, se zabývala legislativou v souvislosti s bezdomovectvím, další kapitola byla věnována službám, kterých mohou lidé bez domova využívat, konkrétně šlo o sociální služby pro lidi bez domova a sociální zařízení určená pro lidi bez domova. Prostor byl také

věnován nestátním neziskovým organizacím a jejich činnosti pro bezdomovce, desátá kapitola se zaměřovala na způsoby prevence bezdomovectví, jedenáctá na bariéry, jež brání znovuzачlenění bezdomovců, dvanáctá kapitola se zabývala sociální prací s bezdomovci, konkrétně šlo o terénní sociální práce a sociální práce v rámci nízkoprahového centra, a poslední kapitola teoretické práce, třináctá kapitola, popisovala možnosti zaměstnání osob bez domova, konkrétně popisovala čtyři projekty zaměstnání, a to Pragulic, Nový Prostor, Kuchařky bez domova a Ježek a čížek. Praktická část se skládala z pěti kapitol. Jedna kapitola popisovala a vymezovala výzkumné cíle a dále byly popsány výzkumná strategie a technika sběru dat. Další kapitola obsahovala rozhovory s dotazovanými. Navazující kapitola výzkum zhodnotila a dále byla provedené také diskuze.

V praktické části bylo cílem práce postihnout na základě rozhovorů se 16 respondenty, jaké jsou úskalí a limity zaměstnávání lidí bez domova. Bylo přitom dojito k několika zásadním závěrům.

Člověk, která žije na ulici, je schopen návratu zpět do normálního života a najít si adekvátní zaměstnání. Toto je však podmíněno několika faktory, kterými jsou zejména délka pobytu na ulici, věk, motivace, dále také případné závislosti a záznamy v rejstříku trestů či jiné delikty. Podle výsledků provedeného výzkumu nehrají kamarádi a rodina významnější roli, neboť mnoho z dotázaných rodinu nemá a kamarádi či známí jsou ze stejné sociální struktury, jako jsou respondenti sami. O to významnější je motivace každého jednotlivého člověka, protože i když má osoba možnost práce, někdy o návrat do normálního života ani nestojí.

Je samozřejmé, že k tomu, aby se podařilo fenomén bezdomovectví alespoň částečně omezit, je nutné poznat jeho příčiny. V práci byly proto zmíněny nejčastější objektivní i subjektivní faktory, jejichž je následkem. Práce se dotkla i problému takzvaných skrytých bezdomovců, jež je možné hledat především mezi mladými lidmi, kteří nejsou na první pohled odlišitelní od majoritní populace. Podobně jako bezdomovectví není jednoznačně vymezen ani pojem chudoba, který si také zasloužil pozornost, a to v subjektivním i objektivním pojetí.

Zajímavý se mi jeví postřeh, že podle dnešní legislativy vlastně bezdomovci neexistují, protože každý občan ČR má v občanském průkazu trvalé bydliště. Problém bezdomovectví je přednostně v kompetenci krajů, měst a obcí, jež mají za úkol sociální služby pro lidi bez domova platit. V práci byla zmíněna nejvýznamnější sociální zařízení určená pro lidi bez domova. Zcela zásadní je v posledních letech činnost neziskových nestátních organizací. K nejznámějším patří

Občanské sdružení Naděje, Armáda spásy, Česká katolická charita, Diakonie Českobratrské církve, ale také Sdružení azylových domů.

Prevenici bezdomovectví je možné označit za primární, sekundární a terciární. Je třeba jí věnovat pozornost, že v okamžiku, kdy se člověk ocitne na ulici, mu posléze v návratu brání celá řada bariér. Sociální práce s bezdomovci má pak opět několik typů. V této spojitosti se dostávají v posledních letech do popředí zájmu možnosti zaměstnávání osob bez domova.

Nejvýznamnějším projektem je bezesporu Pragulic, kdy bezdomovci sami fungují v roli průvodců po Praze a seznamují lidi s životem na ulici. Tento projekt je velmi populární a rozšiřuje se i do dalších měst, kupříkladu do Olomouce nebo Českých Budějovic. Letitou tradici má Nový Prostor, kdy bezdomovci dostávají část zisku z prodeje časopisu. Na ženy bez domova je orientován projekt neziskové organizace Homelike Kuchařky bez domova, jenž je také velmi úspěšný, když Kuchařky již dokonce otevřely vlastní Jídelnu. S lidmi, kteří mají bezdomoveckou zkušenost, pracuje divadlo Ježek a čížek.

Zůstává bohužel smutnou pravdou, že k tomu, aby se lidé mohli z ulice vrátit zpět, je nutné především jejich vlastní rozhodnutí. Řada bezdomovců však již na svůj život na ulici přivykla do té míry, že se jejich reintegrace jeví jako velmi komplikovaná. Mnoho z nich je různým způsobem napojeno na kriminální činnost, jiní nemají motivaci, protože jsou zatíženi značnými dluhy.

Přesto mají organizace jako Pragulic, Kuchařky bez domova a další jednoznačně své opodstatnění, protože mohou do značné míry pomoci lidem, kteří se skutečně rozhodnou se životem na ulici skoncovat. Poskytují jim totiž pravidelný přísun peněz, což není pro bezdomovce, kteří často trpí problémy se získáváním zaměstnání, rozhodně automatické. Z těchto financí si mohou ušetřit na pobyt v ubytovnách a zahájit tak svoji cestu zpět.

Za hlavní přínos práce osobně považuji především dva poznatky. Organizace jako Pragulic, Nový Prostor či Kuchařky bez domova jsou mimořádně důležité z toho důvodu, že bezdomovcům, kteří jsou v nich zaměstnáni, poskytují možnost styku s majoritní populací na zcela jiné úrovni, než zažívají na ulici. Zde se nemusí stydět za své postavení, nemusí před lidmi uhýbat očima, je o ně projevován zájem. To usnadňuje z mého pohledu do značné míry jejich potenciální reintegraci. Druhým zásadním bodem je potom fakt, že příklady těchto lidí mají preventivní význam pro ty, kteří se s jejich příběhy seznámí. Příslušníci majoritní společnosti si mají příležitost uvědomit, že k tomu, aby se ocitli na ulici, často stačí pouhá shoda náhod, mají i šanci

poučit se z chyb těchto lidí. Kromě reintegrační funkce tak podle mě tkví význam těchto organizací do značné míry i v preventivní rovině.

23. Literatura

BARTÁK, M. *Bezdomovství v ČR: Zdravotní stav bezdomovců a jeho determinanty*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2007. ISBN 978-80-7414-441-7.

BARTÁK, M. *Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I. Bezdomovectví v zrcadle veřejné politiky*. Kostelec nad Černými lesy: IZPE, 2004. ISSN 1213-8096.

BRUNTÁLOVÁ, M. *Bezdomovectví v Praze se zaměřením na sociální svět lidí bez domova*. Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2001.

DRYDEN, W. *Stručný přehled poradenství*. Praha: Portál, 2008.

FITZPATRICK, S. *Bezdomovectví – přehled výsledků z Velké Británie*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2000. ISBN 80-86625-15-X.

HAASOVÁ, J. *Typologie lidí na ulici*. In: "Jak se žije na ulici - zjevné bezdomovectví": sborník z konference: Olomouc, 30. listopadu 2010. Olomouc: Charita, 2011, 47 s. ISBN 978 80-254-8895-9.

HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-815-4.

HERZOG, A. *Nízkoprahovost v praxi aneb jak pracovat s prahy*. In: *Kontaktní práce*. Praha: Národní vzdělávací fond, 2007.

HRADECKÝ, I. *Definice a typologie bezdomovství*, Praha: Naděje, 2007.

HRADECKÝ, I. *Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2006. Statistická část, politická část*. Praha: Naděje, 2006.

HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, Praha: Naděje, 1996.

Integrovaný portál MPSV (2012): *Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti* [online]. Dostupné 2. 4. 2012 z <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>

JANOŠKOVÁ, K., NEDĚLNÍKOVÁ, D. *Profesní dovednosti terénních pracovníků*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008.

Ježek a čížek. [online] [20. 11. 2017] Dostupné z: <http://www.zizkov.info/institute/o-s-jezek-a-cizek/>.

KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. *Sociální práce s nezaměstnanými*. In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.). *Sociální práce 54 v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

KOZÁKOVÁ, J. „Bezdomovectví“ – specifická forma bydlení a životního stylu, *Geografické rozhledy* 1997-1998, 3.

KREBS, V. a kol. *Sociální politika*. Praha: ASPI, 2005. ISBN 80-7357-050-5.

KREBS, V., DURDISOVÁ, J. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 2010. ISBN 9788073575854.

KUHLMAN, T. *Psychosy on the Street* New York: A Wiley Interscience Publication, 1994.

Kuchařky bez domova. [online] [20. 11. 2017] Dostupné z: <http://jakodoma.org/kucharky-bez-domova-2/>.

LEVINSON, D. *Encyclopedia of Homelessness*. London: Sage Publication Inc., 2004.

MAREK, J. a kol. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-61-3.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MPSV. *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. [online]. 2013 [cit. 2017-12-17]. Dostupné z www: https://www.mpsv.cz/files/clanky/24488/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bezdomovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf

MUSIL, L. *Osoby se syndromem ústavní závislosti a řešení jejich problému v Brně*. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2000.

MUSIL, L. a kol. *Přístup pracovníků vybraného zařízení sociálních služeb ke klientům v kontextu implementace Standardů kvality*. Praha: VÚPS, 2009.

NOLČ, J. a kol. Listina základních práv a svobod. In: *Ústava České republiky s úvodním komentářem*. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0362-5.

Nový Prostor. [online] [20. 11. 2017] Dostupné z: <http://novyprostor.cz/>.

PĚNKAVA, P., KOČMÁNKOVÁ, D. *Expertíza o situaci osob bez přístřeší a ostatních zranitelných skupin v hl. m. Praze: monitoring Národního akčního plánu sociálního začleňování*, Praha 2007.

Pragulic. [online] [20. 11. 2017] Dostupné z: <http://pragulic.cz/>.

PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.

RHEINHEIMER, M. *Chudáci, žebráci a vaganti – lidé na okraji společnosti 1450-1850*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-579-8.

SEKOT, A. *Sociologické texty ke studiu sociální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2003.

SCHWARZOVÁ, G. *Sociální práce s bezdomovci*, s. 315-329 In: MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.). *Sociální práce 54 v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 352 s. ISBN 80-7367-002-X.

SOVINOVÁ, H., CSÉMY, L. The CZECH AUDIT: International Consistency, Latent Structure And Identification of Risky Alcohol Consumption. *Central European Journal of Public Health*, 2010.

STÁRKOVÁ, K. Jsem na ulici; může se to stát i vám...*Nový prostor*. Praha 2002, č. 121, s. 6-9. ISSN 1213-1792.

STEINER, J. Ekonomie sociálního vyloučení. In: Jakoubek, M., Hirt, T. (eds.) *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství Aleš Čeněk, 2004.

ŠILHAVÁ, D. *Are Prague Beggars like New York Cabbies?* Prague: Faculty of Economics and public administrativ – University of economics in Prague, 2008.

ŠUPKOVÁ, D. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. Praha: Grada. 2007. ISBN 978-80-247-2245-0.

VÁGNEROVÁ, M., CSÉMY, L., MAREK, J. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2209-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004.

Zákon o zaměstnanosti. Zákon č. 435/2004 Sb., v účinném znění ke dni 2. 4. 2012.